

גמרא סדורה

מסכת שבת

פרק י"ט - "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה"

מהדורה זו מוקדשת לילדי ונוער עתניאל הנפלאים
שנוסף ללימודיהם ועיסוקיהם באים כל לילה ללמוד את הדף היומי
"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם" (תהלים ח, א)

לימוד פרק זה מוקדש:

**לעילוי נשמת מו"ר הרב עמירם עולמי זצוק"ל
שכמעט כל מה שיש לי בלימוד גמרא - שלו הוא**

**המהדורה המעניקה חווית הצלחה
ומאהיבה את הגמרא על לומדיה**

יוצא לאור על ידי עמותת "זכל בנייק לימודי ה"

ח"י תמוז תש"פ

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

תודה רבה לכל הלומדים שהעירו הערות והארות,
בזכותם מהדורה זו טובה יותר.
ובייחוד לרב נתנאל אריאל שהגיה, העיר והאיר הארות רבות בכשרון רב,
את כל מסכת שבת, אני מודה לו ולכולם

©

כל הזכויות שמורות

על הניקוד, הפיסוק החלוקה לסוגיות, פסקאות, עיצוב ועימוד,
שמורות לעמותת "וכל בניין לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

מסכת שבת פרק י"ט - "רבי אליעזר דמילה" 1. קל, א

קלא, משנה

רבי אליעזר אומר:

אם לא הביא בלי מערב שבת - מביאו בשבת מגולה, ובסכנה - מכסהו על פי עדים.

ועוד אמר רבי אליעזר:

בזרזים עצים לעשות פחמין לעשות⁵³⁵ ברזל.

כלל אמר רבי עקיבא:

כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת - אינה דוחה את השבת, שאי אפשר לעשותה מערב שבת - דוחה את השבת.⁵³⁶

גמרא

איבעיא להו:

טעמא דרבי אליעזר - משום חבובי מצוה,

או דילמא:

משום חשדא?

למאי נפקא מינה?

לאתווי מכוסה על פי עדים,

אי אמרת: משום חבובי מצוה, מגולה - אין,

מכוסה - לא,

אלא אי אמרת: משום חשדא אפילו מכוסה - שפיר דמי.

מאי?

איתמר:

אמר רבי לוי:

לא אמרה רבי אליעזר אלא לחבובי מצוה.

תניא נמי הכי:

"מביאו מגולה, ואין מביאו מכוסה,

דברי רבי אליעזר".

אמר רב אשי:

מתניתין נמי דיקא,

דקתני: "ובשעת הסכנה - מכסהו על פי עדים",

בסכנה - אין,

שלא בסכנה - לא.

שמע מינה:

משום חבובי מצוה.

שמע מינה.

רפ"י

מתני'

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל דסליק מינה וכל צרכי מילה עושין בשבת:

מגולה. בפני הכל ובגמרא מפרש אמאי מצריך ליה לגלוייה:

ובסכנה. שגזרו ארמאים על המילה:

מכסהו ע"פ עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו:

כלל אמר ר"ע. נחלק על ר"א במכשירי מצוה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשותן מע"ש:

[ושאי אפשר לעשות מע"ש. כגון] מילה עצמה שא"י לה ליעשות דזמנה ביום השמיני דוחה שבת:

גמ'

טעמא דר"א. דאמר מגולה אין מכוסה לא:

משום חיבוב מצוה. להודיע שחביבה מצוה עליו שמחלל שבת עליה:

משום חשדא. שלא יחשדוהו שהוא נושא שאר הפציו וסיפא דמתני' דקתני ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ודאי משום חשדא הוא אלא רישא מיבעיא לן דוקא מגולה קאמר אבל מכוסה ע"פ עדים שלא בשעת הסכנה לא ומשום חיבוב מצוה או לאו דוקא מגולה דטעמיה משום חשדא וה"ה למכוסה על פי עדים:

⁵³⁵ גירסת וילנא: "נימ" - האם התרו של רבי אליעזר להכין ברזל חד בדווקא ולא סכין שמלאכתו מרובה יותר, או אפילו כלי - סכין.

⁵³⁶ גירסת וילנא: (מילה)

רפ"י

אי אמרת בשלמא הוא ותרי שפיר. היינו דמיקרו עדים אלא הוא וחד מי מיקרי עדים איהו לגביה נפשיה מי מיקרי עד: ומשני שראויים להעיד במקום אחר. לעולם הכא עדות לא שייכא דלאפוקי מחשדא בעלמא הוא ואין כאן לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שיהו שנים ומאי קרו להו עדים דאיכא גילוי מילתא ע"י השני ושנים קרו עדים בעדות אחריתי שאינו נוגע בה:

2. קל, א

תנא אידך:

"מביאו מגולה, ואין מביאו מכוסה,

דברי רבי אליעזר,

רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר:

נוהגין היו בשעת הסכנה שהיו מביאין מכוסה על פי עדים".

איבעיא להו:

"עדים" דקאמר - איהו וחד,

או דילמא:

הוא ותרי?

תא שמע:

"ובסכנה - מכסהו על פי עדים".

אי אמרת בשלמא: "הוא ותרי" - שפיר,

אלא אי אמרת: "הוא וחד" - מאי "עדים"!

שראויים להעיד במקום אחר.

3. קל, א

רש"י

לעשות ברזל. לאיזמל של מילה:
 היו אוכלין בשר עוף בחלב. כדלקמן:
 רישבא. ציד עופות:
 נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר. באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי משמע כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב:

"ועוד אמר רבי אליעזר:

[בזרתים עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל]."

תנו רבנן:

"במקומו של רבי אליעזר - היו בזרתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת. במקומו של רבי יוסי הגלילי - היו אוכלין בשר עוף בחלב."

לוי איקלע לבי יוסף רישבא. קריבו ליה רישא דטוותא בחלבא - לא אכל.

כי אתא לקמיה דרבי,

אמר ליה: אמאי לא תשמתינהו!

אמר ליה: אתריה דרבי יהודה בן בתירה הוה, ואמינא: דילמא דרש להו כרבי יוסי הגלילי.

דתנן:

"רבי יוסי הגלילי אומר:

נאמר: "לא תאכלו כל נבלה"⁵³⁷ (דברים יד, כא),

ונאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (דברים יד, כא),

את שאסור משום נבלה - אסור לבשל בחלב.

עוף שאסור משום נבלה - יכול יהא אסור לבשל בחלב?

תלמוד לומר: "בחלב אמו",

יצא עוף שאין לו חלב אם" (חולין קיג).

אמר רבי יצחק:

עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושין כרבי אליעזר - והיו מתים בזמן. ולא עוד, אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה, ועל אותה העיר - לא גזרה.

⁵³⁷ לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מוכר לנכרי מי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו

4. קל, א

רפ"י

שש אנכי על אמרתך. אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות והיא מילה שישאל עושין וששים עליה דכל שאר מצות אינן מוכיחות כל שעה כגון תפילין ומזוזה וציצית דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ אבל זו מעיד עליהם לעולם כדאמרינן במנחות (דף מג:). בדוד שראה עצמו בבית המרחץ ונצטער אמר אוי לי שאני ערום מכל מצות כיון שנסתכל במילה נתייבבה דעתו: **בשמחה**. שעושין משתה: **על עסקי משפחותיו**. שנאסר להם קרובות: **מרופה**. רפ"א:

דא"ר ינאי תפילין צריכות גוף נקי. שלא יפיח אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו: **יקרו**. פורי"ר {לקדוח} בלעז לשון יקרוה עורבי נחל (משלי ל) ולשון תנקר לא נעלה (במדבר טז): **את מוחו**. שכנגד תפילין: **קסדור**. ממונה: **מגינות עליהן**. אינה נלחמת בחרטומיה אלא בכנפיה:

תנ"א:

"דבן שמעון בן גמליאל אומר:

כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה,

דכתיב: "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" (תהילים קיט, קסב) -

עדיין עושין אותה בשמחה.

וכל מצוה שקיבלו עליהם בקטטה, כגון עריות,

דכתיב: "וישמע משה את העם בכה למשפחותיו" (במדבר יא, י) **על עסקי משפחותיו -**

עדיין עושין אותה בקטטה.

דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא.

תנ"א:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:

כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות,

כגון עבודה זרה ומילה - עדיין היא מוחזקת בידם,

וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות,

כגון תפילין - עדיין היא מרופה בידם."

דאמר רבי ינאי:

תפילין - צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים.

מאי היא?

אמר אביי:

שלא יפיח בהם.

רבא אומר:

שלא יישן בהם.

ואמאי קרו ליה: "אלישע בעל כנפים"?

שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שכל המניח תפילין על ראשו יקרו את מוחו,

והיה אלישע מניח תפילין, ויצא לשוק,

וראהו קסדור אחד. רץ מלפניו ורץ אחריו.

כיון שהגיע אצלו, נטלן מראשו ואחזן בידו.

אמר לו: מה בידך?

אמר לו: כנפי יונה.

פשוט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה.

לפיכך היו קוראין אותו: "בעל כנפים".

מאי שנא "כנפי יונה" דאמר ליה, ולא אמר ליה שאר עופות?

משום דדמיא כנסת ישראל ליונה,

שנאמר: **"כנפי יונה נחפה במסך ואברותיה בירקרק הרוץ"** (תהלים סח, יד),

מה יונה זו - כנפיה מגינות עליה,

אף ישראל - מצות מגינות עליהן.

5. קל, א-ב

רש"י

דרך גגות ודרך חצירות. שלא עירבו זו עם זו ואיכא איסורא דרבנן:

שלא ברצון ר"א ומחלוקתו. קאמר דר"א אפילו ברה"ר שרי ואינהו דאיייתו דרך חצרות גלי אדעתיהו דאין מכשירי מילה דוחין שבת ושלא ברצון החלוקין עליו דאסרי דרך חצרות דהעמידו חכמים דבריהם דאיסור שבת אף במקום כרת: אלא ברצון ר"ש שמתיר אף לדבר הרשות:

דתנן ר"ש אומר אחד גגות כו' כולן. ואפילו הן של בעלים הרבה מטלטלי מזה לזה דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים:

קרפיות. אם של בית סאתים הוא מטלטל בכולו ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה להוציא ולהכניס מזה לזה:

קלב

אמר רבי אבא בר רב אדא אמר רבי יצחק: פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת, והביאוהו בשבת דרך גגות ודרך חצירות, שלא ברצון רבי אליעזר.

מתקיף לה רב יוסף: שלא ברצון רבי אליעזר?! אדרבה, רבי אליעזר הוא דשרי!

וכי תימא: שלא ברצון רבי אליעזר - דשרי אפילו ברשות הרבים, אלא ברצון רבנן - דאסרו דרך רשות הרבים, ושרו דרך גגות דרך חצירות וקרפיות. ומי שרי?!

והתניא:

"בשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים,

בן אין מביאין אותו לא דרך גגות ולא דרך קרפיות ולא דרך חצירות!"

אלא אמר רב אשי:

שלא ברצון רבי אליעזר ומחלוקתו,

אלא ברצון רבי שמעון.

דתנן:

"דבי שמעון אומר:

אחד גגות ואחד קרפיות ואחד חצירות - כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן,

ולא לכלים ששבתו בתוך הבית" (עירובין פט.).

6. קל, ב - קלא, א

רפ"י

ששבתו בתוכן. שכשקדש היום היו בתוכו ולא בתוך הבית דאילו שבתו כלים בבית לא מיבעיא היכא דלא עירבו בני בתי החצר דאפילו מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית אלא אפילו עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית מחצר זו לחברתה שלא עירבו עמה:

שלא נשתתפו בו. עירוב דחצירות במבוי קרי שיתוף:

מהו לטלטל. בתוכו בכולו כלים ששבתו בתוכו ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור וכן ממנו לחצר:

מה חצר אע"ג דלא עירבו. הרבה בתים שבחצר ביחד ואסור להכניס ולהוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים:

מותר לטלטל בכולו. מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאו מן הבית לתוכו דרך מלבוש פושטן ומטלטלן בכולו לדברי הכל דג' מחלוקות הן בעירובין בפרק כל גגות לדברי ר' מאיר גגין רשות לעצמן ומטלטלן מזה לזה ואפילו של בעלים הרבה וחצרות רשות לעצמן לטלטל מזו לזו בלא עירוב כלים ששבתו בתוכם אבל לא מגגין לחצרות וקרפיפות רשות לעצמן ולדברי חכמים גגין וחצרות רשות אחת וקרפיפות רשות אחת ולדברי ר"ש כולן רשות אחת חוץ מן הבתים:

א"נ חצר אית ביה דיוורין. כלומר עשויה להשתמש בה תדיר: **האי אין בו דיוורין.** שהדיוורין בבתים הן והבתים פתוחין לחצירות וחצירות למבוי:

זמנין. פעם אחרת:

אשכחיה. רבי זירא לר' אסי:

שמותי הוא. ברכוהו כדאמרינן בהזהב (בי"מ דף נט:): ובתלמוד ירושלמי מפי שמותי הוא מתלמידי שמאי היה:

וא"ר אושעיא. לאותן שהיה קשה עליהן מה ששמעו:

שאלית את רבי יהודה הגוזר. המל את התנינוקות:

ואייתוהו מהאי רישא. שהיה התנינוק בבית שבראש המבוי ואיזמול בבית שבראש האחר שכנגדו עד כאן דברי ר' אסי:

א"ל. ר' זירא אלמא ס"ל למר מדאמר ליה להא ולא קשיא לך ביה מידי סבירא לך מותר לטלטל בכולו: הכי גרסינן והא זמנין בעאי מינד ולא אמרת דילמא אגב שיטפא אתיא לך. כשהיית שטוף בגרסתך לחזר על שמועה זו דר"ל עם מרוצת גרסתך אתיא לך הך דר' אושעיא בהדא דאיתמר עלה:

ולא פירשה. אימתי מותר ואימתי אסור:

עירבו חצרות. שבמבוי עם בתיהם שבני הבתים מוציאים לחצרותיהן שעירבו בתים הפתוחים לחצר יחד וכן בני חצר האחרת אבל בני החצרות לא נשתתפו במבוי:

אין מטלטלן. במבוי אפי' כלים ששבתו בתוכו אלא בד':

לא עירבו חצרות עם בתיהן. שאסורים בני הבתים להוציא מבתיהן לחצריהם:

מותר לטלטל בכולו. כלים ששבתו בתוכו ולקמיה מפרש טעמא:

בעא מיניה רבי זירא מרבי אסי: מבוי שלא נשתתפו בו - מהו לטלטל בכולו?

מי אמרינן: כחצר דמי -

מה חצר, אף על גב דלא ערבו - מותר לטלטל בכולו, האי נמי, אף על גב דלא נשתתפו בו - מותר לטלטל בכולו, או דילמא:

לא דמי לחצר,

דחצר - אית ליה ארבע מחיצות,

האי - לית ליה ארבע מחיצות?

אי נמי,

חצר - אית ליה דיוורין,

האי - לית ביה דיוורין.

שתיק ולא אמר ליה ולא מידי.

זמנין אשכחיה דיתביב וקא אמר:

אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי יהודה הנשיא:

פעם אחת שזכחו ולא הביאו איזמול מערב שבת, והביאוהו בשבת, והיה הדבר קשה לחכמים: היאך מניחין דברי חכמים ועושין כרבי אליעזר?

חדא: דרבי אליעזר - שמותי הוא!

ועוד: יחיד ורבים - הלכה כרבים!

ואמר רבי אושעיא:

שאלית את רבי יהודה הגוזר ואמר לי: מבוי שלא נשתתפו בו הוה, ואייתוהו מהאי רישא להאי רישא.

אמר ליה:

סבירא ליה לומר: מבוי שלא נשתתפו - מותר לטלטל בכולו?

ואמר ליה:

אין.

אמר ליה:

והא זמנין בעאי מינד ולא אמרת לי הכי!

דילמא אגב שיטפך רהיט לך גמרך?

אמר ליה:

אין, אגב שיטפא רהיטא לי גמרי.

איתמר:

אמר רבי זירא אמר רב:

מבוי שלא נשתתפו בו - אין מטלטלין בו,

אלא בארבע אמות.

אמר אביי:

הא מילתא אמרה רבי זירא ולא פירשה, עד דאתא רבה בר אבונה ופירשה.

דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה אמר רב:

מבוי שלא נשתתפו בו:

עירבו חצרות עם בתים - אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות,

לא עירבו חצירות עם בתים - מותר לטלטל בכולו.

רש"י

ונעשו בתים. בטלו לגבי הבתים ואין שם חצרות עליהם:

בתים וחצרות. שני בתים פתוחים לשתי חצרות שתיים לכל חצר ושתי חצרות פתוחות למבוי:

כמאן דסתימי דמי. דהא לגבי מבוי כמאן דסתימי הוּו דהא חצרות מפסיקות בינתיים שאין הבתים מוציאים להם:

אפשר דמבטלי. בני הבתים שבחצר רשות שיש להם בחצר לגבי חד מנייהו והוי כל החצר שלו ומותר להוציא מביתו לחצר:

סוף סוף בית איכא. בכל חצר בתים ליכא ורב בעי שני בתים לכל חצר:

אלא אמר רב אשי. טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחות לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו מכיון דפתיחי שתי חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי:

מי גרם לחצירות שיאסרו. על המבוי להצריכו שיתוף להוציא מן החצירות לתוכו:

בתים. הוא דגרמי לו דאי לאו משום בתים הוּו להו חצרות ומבוי רשות אחת דרב דאמרה להא מלתא כר"ש סבירא ליה דאמר בעירובין (דף עד.) גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר' שמעון והוא שלא עירבו בתים עם החצרות דלא שכחי מאני דבתים בחצר הלכך לענין טלטול בתוכו נמי כי לא עירבו חצרות עם הבתים שרי דהוּו להו כמו שנשתתפו בו דמי גרם לו למבוי ליאסר ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נסתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו ובנשתתפו לא מספקא לן דמותר לטלטל בכולן:

אמר ליה רב חנינא חזינא לרבה:

מאי שנא כי עירבו חצירות עם בתים? דניתקו חצירות ונעשו בתים,

קלא, א ורב לטעמיה, דאמר רב: אין המבוי ניתר בלחי וקורה - עד שיהו ^בתים וחצרות פתוחין לתוכו,

והקא - בתים איכא, חצרות ליכא.

כי לא עירבו נמי - ליחזינהו להני בתים כמאן דסתימי דמו, וחצרות איכא ובתים ליכא!

אפשר דמבטלי ליה רשותא דכולהו לגבי חד.

סוף סוף, בית איכא, בתים ליכא!

אפשר דמצפרא ועד פלגא דיומא - לגבי חד,

מפלגיה דיומא ולפניא - לגבי חד.

סוף סוף, בעידנא דאיתיה להאי, ליתיה להאי!

אלא אמר רב אשי:

מי גרם לחצרות שיאסרו? בתים,

וליכא.

ר"י

7. קלא, א-ב

לא לכל אמר רבי אליעזר. לא בכל מכשירי מצוה אמר כן ולקמן מפרש הי מכשירי מצוה אתא למעוטי:

שתי הלחם. דעצרת חובת יום הן ואין לאחרן עד למחר:

ולא למדן רבי אליעזר. דאפיייתם תדחה שבת אלא בגזירה שוה ואי בכל מכשירי מצוה שעיקר המצוה נוהגת בשבת אמר מכשיריה כמותה למה לי גזירה שוה:

מה הבאה האמורה בעומר מכשיריה. דהיינו קצירה טחינה והרקדה שלה דוחין את השבת כדאמרינן במנחות (דף עב.) בחריש ובקציר תשבות מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה: **שכן מצא קצור.** שלא לשם עומר מצוה לקצור לשמה דכתיב וקצרתם והבאתם הלכך קצירה גופיה מצוה היא תאמר בשתי הלחם שלא נאמר בהן קצירה: **לאי** באמת:

מצד אחד. הבאה דעומר מופנה הבאה דשתי הלחם אינה מופנה דצריכה לגופה:

ושמענין ליה לרבי אליעזר דאמר. גזירה שוה שאינה מופנה משני צדדיה אלא מצד אחד למדין ממנה אם אין להשיב אבל אם יש להשיב משיבין ובמסכת יבמות בפרק מצות חליצה שמעינן ליה דאמר הכי דקתני חליצה בשמאל פסולה ורבי אליעזר מכשיר דלא יליף רגל רגל ממצורע ופרכינן ור' אליעזר לא יליף ממצורע והא תניא ר"א אומר מנין לרציעה שהיא באוזן ימנית נאמר כאן אוזן ונאמר להלן אוזן וכו' ומשנינן אזן מופנה רגל רגל לא מופנה והאי לאו מופנה דקאמרינן משני צדדין קאמר דרגל דכתיב בחליצה איצטריכא לגופה אבל מצד אחד מופנה הוא דפרשת מצורע מופנה הוא ההיא דעני דכולהו כתיבין במצורע עשיר:

תביאו ריבויא הוא. דהא אוהקרביתם מנחה חדשה סמיך ומצי למיכתב ממושבותיכם לחם תנופה ותביאו יתירה הוא: **למעוטי מאי.** הא דאמר רבי יוחנן לעיל לא לכל אמר רבי אליעזר למעוטי הי מכשירים אתי דלא דחי שבת: **וכל מכשיריו.** כגון לקוצצו מן המחובר:

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

לא לכל אמר רבי אליעזר: 'מכשירי מצוה - דוחין את השבת',

שְׁהָרֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם חֻבַּת הַיּוֹם הֵן, וְלֹא לְמִדּוֹן רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲלֵא מְגִזְרָה שְׁוֵה, דִּתְנִינָא:

"רבי אליעזר אומר:

מניין למכשירי שתי הלחם שדוחין את השבת?

נאמרה 'הבאה' בעומר, ונאמרה 'הבאה' בשתי הלחם,

מה הבאה האמורה בעומר - מכשירין דוחין את השבת,

אף הבאה האמורה בשתי הלחם - מכשירין דוחין את השבת."

מופני.

דאי לא מופני, איכא למיפרך:

מה לעומר, שכן אם מצא קצור - קוצר,

תאמר בשתי הלחם, שאם מצא קצור - אינו קוצר!?

לאי אפנויי מופני.

מכדי כתיב: **"והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן"**⁵³⁸ (ויקרא כג, י'),

"ביום הביאכם"⁵³⁹ (ויקרא כג, טו) - למה לי?

שמע מינה: לאפנויי.

ואכתי: מופנה מצד אחד הוא,

ושמענין ליה לרבי אליעזר דאמר: מופנה מצד אחד - למדין, ומשיבין!

"תביאו"⁵⁴⁰ (ויקרא כג, יז) - ריבויא הוא.

למעוטי מאי?

אילימא למעוטי: לולב.

והתניא:

"לולב וכל מכשיריו - דוחין את השבת,

דברי רבי אליעזר!"

ואלא למעוטי: סוכה.

והתניא:

"סוכה וכל מכשיריה - דוחין את השבת,

דברי רבי אליעזר!"

ואלא למעוטי: מצה.

והתניא:

"מצה וכל מכשיריה - דוחין את השבת,

דברי רבי אליעזר!"

ואלא למעוטי: שופר.

והתניא:

"שופר וכל מכשיריו - דוחין את השבת,

דברי רבי אליעזר!"

אמר רב אדא בר אבהו:

⁵³⁸ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן

⁵³⁹ וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמו התנופה שבע שבתות תמימות תהינה

⁵⁴⁰ ממושבותיכם תביאו להם תנופה שנים שני עשרנים סלת תהינה חמין תאפינה בכורים לה'

כָּס"י

למעוטי ציצית. שלא יתלנה בטליתו בשבת כדמפרש טעמא ואזיל:
 כל שעתא זמניה הוא. וכיון שיש לו טלית בכל יום שמשהה בלא ציצית עובר בעשה ואפילו מונחת בקופסא הלכך כל יומא רמיא מצותיה עליה:
 הואיל ובידו להפקירן. ונפקי מרשותיה ולא עליה רמיא חובתיה:

למעוטי: ציצית לטליתו, ומזוזה לפתחו.

תניא נמי הקי:

"וְשׂוּיֵי שְׂאֵם צִיץ טְלִיתוֹ, וְעָשָׂה מְזוּזָה לְפִתְחוֹ - שֶׁהוּא חַיִּיב."

מאי טעמא?

אמר רב יוסף:

לפי שאין קבוע להם זמן.

אמר ליה אביי:

אדרבה, מדאין קבוע להם זמן -

קלא, ב, כל שעתא ושעתא זמניה הוא!

אלא אמר רב נחמן אמר רבי יצחק, ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע: הואיל ובידו להפקירן.

8. קלא, ב - קלב, א

כ"ז

אי מעומר ושתי הלחם. וגמר במה מצינו:
ביום ואפילו בשבת. מדלא כתיב בראשון לדרשא אתא בכל יום שהוא ראשון לחג:
ולמאי איצטריך לרבווי. להאי ואפילו בשבת אי נימא לטלטל כדמשמע קרא לקיחה טלטול בעלמא הוא ועדיין במתן תורה לא נאסר טלטול דאיצטריך קרא למישרי להאי:
אלא למכשיריו. דאיסורא דאורייתא הוא:
מה להלן ימים ואפילו לילות. כדילפינן במסכת סוכה (דף מג.):
ולכתוב רחמנא בלולב. דמכשירין דחו:
וניתו. עומר ושתי הלחם מיניה ולמה ליה דכתביה בכולהו:
אי מלולב. במה מצינו מלולב שהוא מצוה ומכשיריו דוחין אף סוכה שהיא מצוה מכשיריה דוחין:
גמר ז' ימים כו'. ובג"ש אתי ליה ואע"ג דאינה מופנה משני צדדים דהא גבי לולב חד שבעת ימים הוא דכתיב ודרשינן לרי אליעזר למעוטי לילות כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם ולולב גילוי מילתא בעלמא הוא ולא פרכינן עלה גימגום:
וניתו הנך. עומר ושתי הלחם מינה:

אמר מר:

"לולב וכל מכשיריו - דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר".

מנא ליה לרבי אליעזר הא?
 אי מעומר ושתי הלחם - שכן צורך גבוה!

אלא אמר קרא: **"ביום"**⁵⁴¹ (ויקרא כג, מ),
"ביום" - אפילו בשבת.

ולמאי הלכתא?
 איילימא: לטלטול - איצטריך קרא למישרי טלטול!
 אלא: למכשיריו.

ורבנו?

ההוא מיבעי ליה - ביום ולא בלילה.

ורבי אליעזר, ביום ולא בלילה - מנא ליה?

נפקא ליה מ"**ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים**" (ויקרא כג, מ) - ימים ולא לילות.

ורבנו?

איצטריך, סלקא דעתך אמינא: נילף **"שבעת ימים"** (ויקרא כג, מ) מסוכה,
 מה להלן - ימים ואפילו לילות,
 אף כאן - ימים ואפילו לילות.
 קא משמע לן.

ולכתוב רחמנא בלולב, וניתו הנך ונילפו מיניה!

משום דאיכא למיפרך:
 מה ללולב, שכן טעון ארבעה מינים.

"סוכה וכל מכשיריה - דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר".

מנא ליה לרבי אליעזר הא?
 אי מעומר ושתי הלחם - שכן צורך גבוה הוא!
 אי מלולב - שכן טעון ארבעה מינים!

אלא גמר **"שבעת ימים"** (ויקרא כג, מ) מלולב,
 מה להלן - מכשיריו דוחין את השבת,
 אף כאן נמי - מכשיריו דוחין את השבת.

ולכתוב רחמנא בסוכה, וניתו הנך וניגמור מיניה!

⁵⁴¹ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים

רש"י

אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים. ואילו מצה לילה הראשון חובה ותו לא כדאמרין בפסחים (דף קכ.).

ונכתוב רחמנא. בהדיא במצה ונגמרו הנך כולו מנייה:

בנשים כבאנשים. כדילפינן בפסחים (ד' מג.): לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וגוי כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שאין הזמן גרמא חייבות לאפוקי סוכה ולולב דליתנהו בנשים דמצות עשה שהזמן גרמא היא:

ולמאי. האי קרא הי מילתא דתרועה אתא למישרי בשבת אי לתקיעה לא איצטריך דאפילו תקיעת הרשות לית בה איסורא דאורייתא:

מלאכת עבודה. של טורח:

וגמרי מהדדי. במסכת ראש השנה (דף לג.): שאין תלמוד לומר בחדש השביעי דהא בכמה קראי כתב לן דיוה"כ בחדש השביעי מה ת"ל בחדש השביעי שיהו כל תרועות משל חדש השביעי שוות:

משום דאיכא למיפרך: מה לסוכה, שכן נוהגת בלילות כבימים.

"מצה וכל מכשיריה - דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר".

מנא ליה לרבי אליעזר הא? אי מעומר ושתי הלחם - שכן צורך גבוה! אי מלולב - שכן טעון ארבעה מינים! אי מסוכה - שכן נוהגת בלילות כבימים!

אלא, גמר **"חמשה עשר"**⁵⁴² (ויקרא כג, ו) **"חמשה עשר"**⁵⁴³ (ויקרא כג, לט) מ'חג הסוכות, מה להלן - מכשיריה דוחין את השבת, אף כאן - מכשיריה דוחין את השבת.

ולכתוב רחמנא במצה, וניתו הנך וליגמור מיניה!

משום דאיכא למיפרך: מה למצה, שכן נוהגת בנשים כבאנשים.

"שופר וכל מכשיריו - דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר".

מנא ליה לרבי אליעזר הא? אי מעומר ושתי הלחם - שכן צורך גבוה! אי מלולב - שכן טעון ארבעה מינים! אי מסוכה - שכן נוהגת בלילות כבימים! אי ממצה - שכן נוהגת בנשים כבאנשים!

אלא, אמר קרא: **"יום תרועה יהיה לכם"**⁵⁴⁴ (במדבר כט, א), ב"יום" - אפילו בשבת.

ולמאי?

אילמא: לתקיעה,

הא תנא דבי שמואל:

"כל מלאכת עבודה לא תעשו" (במדבר כט, א) - יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה!

אלא: למכשיריו.

ורבנו?

ההוא מיבעי ליה: ביום ולא בלילה.

ורבי אליעזר, ביום ולא בלילה - מנא ליה?

נפקא ליה מ'**ביום המפרים תעבירו שופר בכל ארצכם"**⁵⁴⁵ (ויקרא כה, ט),

⁵⁴² ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו

⁵⁴³ אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון

⁵⁴⁴ ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם

ר"י

נפטרו עבדים לבתיהם. קריאת דרור דיובל תלויה בה הלכך חשיבא:
אי מכולהו. מאחת מכולן:
כדאמרין. איכא למיפרך בכל הנך חדא צד חמור האמור בה לעיל:
שאם עבר זמנן בטליו. הילכך דחו:
וביום השמיני ימול ואפילו בשבת. ומילה גופה דדחיא שבת אמרינן לקמן הלכה למשה מסיני אייתר ליה ביום למכשיריה:
י"ג ברייתא. נאמרו לאברהם בפרשת מילה (בראשית יז):

וגמרי מהדדי.

ולכתוב רחמנא בשופר, וליתו הנך וליגמרו מיניה!

מתקיעת שופר דראש השנה - ליכא למיגמר,
 שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים.
 מתקיעות שופר דיום הכפורים - ליכא למיגמרי,
 דאמר מר:

"תקעו בית דין שופר - נפטרו עבדים לבתיהם,**ושדות חוזרות לבעליהן"** (ר"ה ח:).

546 "מילה וכל מכשיריה - דוחין את השבת,

דברי רבי אליעזר".

מנא ליה לרבי אליעזר הא?
 אי מכולהו גמר - כדאמרין!
 קלבא, ועוד, מה להנך - אשכחן אשכחן עבר זמנה בטלה!

אלא, היינו טעמא דרבי אליעזר,
 דאמר קרא: **"וביום השמיני ימול בשופר עולתו"** (ויקרא יב, ג) - ואפילו בשבת.

ולכתוב רחמנא במילה, וליתו הנך וליגמור מיניה!

משום דאיכא למיפרך:
 מה למילה, שכן נכרתו עליה שלש עשרה ברייתות⁵⁴⁷ (בראשית פרק יז).

⁵⁴⁵ והעברת שופר תרועה בחדש השבועי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם

⁵⁴⁶ גירסת וילנא: (אמר מר) - ברייתא שהובאה לעיל! אולי ציטוט מהמשנה, ואולי ברייתא חדשה.

⁵⁴⁷ א ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' אל אברהם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים. ב ואנתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד. ג ויפל אברהם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר. ד אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. ה ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך. ו והפירתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו. ז והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין ורעך אחריך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלהים ולרעך אחריך. ח ונתתי לך ולרעך אחריך את ארץ מגרף את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים. ט ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה ורעך אחריך לדורותם. י זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין ורעך אחריך המול לכם כל זכר. יא ויגמלתם את בשור עולתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם. יב וכן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם וליד בית ומקנת קסף מכל בן נקר אשר לא מוורעך הוא. יג המול ימול וליד ביתך ומקנת קסף והייתה בריתי בבשרכם לברית עולם. יד וערל זכר אשר לא ימול את בשור עולתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר. (ט) ויאמר אלהים אל אברהם שדי אשתך לא תקרא את שמה שדי כי שרה שמה. טז וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והייתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו. יז ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלכן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד. יח ויאמר אברהם אל האלהים לו ישמעאל יחיה לפניך. יט ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לרעך אחריך. כ ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אתו והפירתי אתו והבריתי אתו במאד מאד שנים עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול. כא ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת. כב ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם.

9. קלב, א

רש"י

והא תניא. במסכת נזיר :

עקיבא עצם כשעורה הלכה. שהיה ר"ע דן ק"ו מניין לרביעית דם המת שהנזיר מגלח על אהלה ק"ו מה עצם כשעורה שאינו מטמא באהל נזיר מגלח על מגועו ומשאו רביעית דם שמתמאה באהל דכתיב ועל כל נפש מת לא יבא אינו דין שהנזיר מגלח עליה ואמר ליה רבי אלעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה למשה מסיני שיהא נזיר מגלח עליה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לידרש ב"ג מדות :

אתיא אות אות. בשבת כתיב (שמות לא) כי אות היא ובמילה כתיב (בראשית יז) והיה לאות ברית מה להלן שבת אף כאן שבת :

אלא מעתה. אי הך ג"ש דאות האמורה בשבת נאמרה בסיני לידרש שתיבה זו לדרשה נאמרה ליגמר מינה נמי לתפילין :

אלא אתיא ברית ברית. ההוא דאות אות לא נאמרה בסיני ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני ובשבת כתיב ברית (שמות לא) לדורותם ברית עולם : **גדול.** בן שלש עשרה דהוי מילה שלא בזמנה :

דכתיב ביה ברית. וערל זכר אשר לא ימול וגוי את בריתי הפר (בראשית יז) והאי קרא בגדול כתיב מדמחייב ליה כרת שאם לא מלו אביו חייב למול את עצמו ולידחי שבת ואנן אמרינן לקמן דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה :

דורות דורות. בשבת כתיב לדורותם ברית עולם ובמילת קטן כתיב (שם) ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם :

ביום ואפילו בשבת. מדלא כתיב בשמיני ימול ולר"י אליעזר דאפקיה למכשירין מילה עצמה הלכה היא ופיקוח נפש לא אתיא ליה בק"ו ממילה אלא מקראי נפקא ליה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא :

עד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה, אבל מילה גופה - דברי הכל דוחה שבת, מנלן?

אמר עולא:
הלכה.

וכן אמר רבי יצחק:
הלכה.

מיתבי:

"מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת?

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

מה מילה, שהיא אחת מאיבריו של אדם - דוחה את השבת,

קל וחומר לפיקוח נפש - שדוחה את השבת."

ואי סלקא דעתך 'הלכה', קל וחומר מהלכה מי אתי?!

והתניא:

"אמר לו רבי אלעזר⁵⁴⁸:

עקיבא, עצם כשעורה מטמא - הלכה,

ורביעית דם - קל וחומר,

ואין דנין קל וחומר מהלכה!"

אלא, אמר רבי אלעזר:

אתיא "אות"⁵⁴⁹ (בראשית יז, יא), "אות"⁵⁵⁰ (שמות לא, ג).

אלא מעתה, תפילין דכתיב בהן "אות"⁵⁵¹ (שמות יג, טז) - לידחי שבת!

אלא,

אתיא "ברית"⁵⁵² (בראשית יז, יא) "ברית"⁵⁵² (שמות לא, טז).

גדול, דכתיב ביה "ברית"⁵⁵³ (בראשית יז, יד) - לידחי שבת!

אלא, אתיא "דרות"⁵⁵⁴ (שמות לא, טז) "דרות"⁵⁵⁴ (בראשית יז, ז).

ציצית, דכתיב ביה "דורות" - לידחי שבת!

אלא, אמר רב נחמן בר יצחק:

דנין "אות", "ברית", ו"דרות" מ"אות", "ברית" ו"דרות".

לאפוקי הנהך דחד חד הוא דכתיב בהן.

ורבי יוחנן אמר:

אמר קרא: "ביום"⁵⁵⁵ (ויקרא יב, ג),

"ביום" - אפילו בשבת.

⁵⁴⁸ גירסת וילנא: (בן עזריה) ויש הגורסים רבי אליעזר

⁵⁴⁹ ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם

⁵⁵⁰ ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אף את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת מי אני ה' מקדשכם

⁵⁵¹ והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך מי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

⁵⁵² ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם

⁵⁵³ וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר

⁵⁵⁴ והקמתני את בריתי ביני ובינך ובינך ויעד אחריו לדורתם לברית עולם להיית לך לאלהים ולזעך אחריו

⁵⁵⁵ וביום השמיני ימול בשר ערלתו

רס"י

מחוסרי כפרה. כל טמאין שהוצרכו לקרבן זב וזבה יולדת ומצורע נאמר בהן וביום השמיני:

ביום צותו. את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ביום ולא בלילה:

אלא מעתה. משום דהוכשר להביא בדלות מכשירין בה שאר פסולין:

יהא זר ואונן כשר בהן. אונן עד שלא נקבר מתו פסול לעבודה דכתיב (שם כא) בכהן גדול לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל והכי משמע אף ביום שמתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא מקריב אונן ולא יחלל ועבודתו לא תהא מחוללת בכך הא אחר שלא יצא חילל:

הא אהדריה קרא. לפסול בהן לילה דכתיב בהו וביום כדאמרין וכיון דלענין לילה תורת כל הקרבנות עליהן לענין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן: **שמיני.** כל שהוא שמיני ואפילו בשבת וביום למעוטי לילה: **תניא כוותיה דר' יוחנן.** דילין מוביבוס:

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן:

אלא מעתה, מחוסרי כפרה דכתיב בהו: **"ביום"**⁵⁵⁶ (ויקרא יד, ט) - ה'כי נמי דדחו שבת?!

ההוא מיבעי ליה: ביום ולא בלילה.

האי נמי מיבעי ליה: ביום ולא בלילה!

ההוא, מ"בן שמנת ימים"⁵⁵⁷ (בראשית יז, יב).

האי נמי, מ"ביום צותו"⁵⁵⁸ (ויקרא ז, לז-לח) נפקא!

אף על גב דנפקא מ"ביום צותו", אצטריכא.

סלקא דעתך אמינא: הואיל וחס רחמנא עליה, לאתוויי בדלות - בלילה נמי ליתי, קא משמע לן.

מתקיף לה רבינא:

אלא מעתה,

יהא זר כשר בהן?!

ויהא אונן כשר בהן?!

הא אהדריה קרא.

רב אחא בר יעקב אמר:

אמר קרא: **"שמיני"**⁵⁵⁹ (ויקרא יב, ג),

"שמיני" - אפילו בשבת.

האי **"שמיני"** - מיבעי ליה למעוטי שביעי!

שביעי, מ"בן שמנת ימים"⁵⁶⁰ (בראשית יז, יב) נפקא.

ואפתי, מיבעי ליה: חד - למעוטי שביעי,

וחד - למעוטי תשיעי.

דאי מחד, הוה אמינא: שביעי - הוא דלא מטא זמניה, אבל משמיני ואילך - זמניה הוא!

אלא מחוורתא פדרבי יוחנן.

תניא כוותיה דרבי יוחנן, ודלא פרב אחא בר יעקב:

"שמיני ומול" (ויקרא יב, ג) - אפילו בשבת.

ומה אני מקיים: **"מהללית מות יומת"**⁵⁶¹ (שמות לא, ד)?

בשאר מלאכות חוץ ממילה.

או אינו אלא אפילו מילה, ומה אני מקיים: **"שמיני ומול"**? חוץ משבת!

תלמוד לומר: **"ביום"** - אפילו בשבת.

⁵⁵⁶ **ביום השמיני** יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלושה עשורים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן

⁵⁵⁷ על פן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם והגדר בתוככם לא יאכל דם

⁵⁵⁸ לו זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמולואים ולזבחה השלמים. לח אשר צנה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את

קרבניהם לה' במדבר סיני

⁵⁵⁹ **ביום השמיני** ימול בשור ערלתו

⁵⁶⁰ **בן שמנת ימים** ימול לכם כל זכר לדרתיכם וליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא

⁵⁶¹ ושמרתם את השבת פי קדש הוא לכם מהללית מות יומת פי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש הוא מקרב עמיה

10. קלב, א-ב

רס"י

מעיקרא מאי ניחא ליה. לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת ודחי מחלליה מות יומת אצל שאר מלאכות מאיזה טעם נראה לו כן:

ולבסוף. כשהיפך דבריו ואמר או אינו אלא אפיי מילה בכלל מחלליה מות יומת דהוא דוקא ודחי שמיני ימול אצל שאר ימים:

מאי קשיא ליה. בטעמא הראשון:

אבל מילה דחיא. שבת בקי"ו ותיגמר מיניה למידחי מחלליה מות יומת אצל שאר מלאכות ולמימר שמיני דווקא קאמר ואפיי ביום שבת:

ומה צרעת שדוחה את העבודה.

אזהרה שהזהירה תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו כדתניא (מכות דף כב.) השמר בנגע הצרעת אזהרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והחמירה תורה באזהרה זו לדחות העבודה כדקיימא לן בפסחים (דף יז.) דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא זבין ומצורעיי ובטלים לעשות פסח ולא אמרינן יקוצו בהרתן ויאכלו פסחים או הכהן יקוץ בהרתו ויעבוד אם הכהנים טמאין בצרעת והקהל טהורין:

ועבודה. חמורה היא שדוחה שבת בתמידין ומוספין וקרבת צבור שזמנם קבוע:

מילה דוחה אותה. את הצרעת כדתניא לקמן ימול בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ:

ומה או אינו דקאמר. דמשמע או אינו כן כמו שאמרנו אלא אפיי מילה נמי בכלל מחלליה מאי קשיא ליה דקא הדר ביה: הדר אמר תנא לנפשיה ממאי דצרעת חמורה משבת דתימא קי"ו:

דילמא שבת חמורה כו'. דהאי דצרעת דוחה עבודה ממאי דמשום חומרא דצרעת היא דילמא הא דלא אמרינן ליה יקוץ משום דגברא דלא חזי הוא כדלקמן דאי נמי קיץ מחוסר טבילה והערב שמש והיום לא יעבוד וטבול יום דמצורע כמצורע הילכך מחלליה מות יומת אפילו במילה ועל כרחך שמיני ימול תדחה אצל שאר ימים:

["שמיני ימול"⁵⁶² (ויקרא יב, ג) - אפילו בשבת.

ומה אני מקיים: "מחלליה מות יומת"⁵⁶³ (שמות לא, יד) ?

בשאר מלאכות חוץ ממילה.

או אינו אלא אפילו מילה, ומה אני מקיים: "שמיני ימול" ? חוץ משבת!

תלמוד לומר: "ביום" - אפילו בשבת].

אמר רבא:

האי תנא, מעיקרא - מאי קא ניחא ליה?

ולבסוף - מאי קא קשיא ליה?

הכי קאמר:

"שמיני ימול" - אפילו בשבת.

ומה אני מקיים: "מחלליה מות יומת" ?

בשאר מלאכות חוץ ממילה,

אבל מילה - דחיא.

מאי טעמא?

קל וחומר הוא: ומה צרעת שדוחה את העבודה, ^ועבודה דוחה את השבת - מילה דוחה אותה,

שבת שנדחית מפני העבודה - אינו דין שתהא מילה דוחה אותה?!

ומאי "או אינו" דקאמר?

הדר אמר: וממאי דצרעת חמורה?

דילמא שבת חמורה, שכן יש בה עונשין ואזהרות הרבה.

אי נמי⁵⁶⁴: וממאי משום דחמירא צרעת היא,

דילמא משום גברא הוא דלא חזי.

ומה אני מקיים "שמיני ימול" (ויקרא יב, ג) ? חוץ משבת!

תלמוד לומר: "ביום" - אפילו בשבת.

קלב, ב

⁵⁶² ביום השמיני ימול בשר ערלתו

⁵⁶³ ושמדתם את השבת פי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת פי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה

⁵⁶⁴ חלק הגירסאות. גירסת וילנא: (אי נמי)

רש"י

בין שלא בזמנה. כגון קטן חולה והמתנינו לו עד שיבריא: **בשר**. ריבויא הוא ולדרשה: **ה"ג ל"א מאי טעמא אתי עשה ודחי לא תעשה**. מ"ט מילה דוחה צרעת דאתי עשה דימול ודחי לא תעשה דהשמר לך דחכי קי"ל בפ"ק דיבמות (דף ג:) דאתי עשה ודחי לא תעשה: **האי עשה ולא תעשה הוא**. השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו (דברים כד) היינו עשה: **תינח גדול**. בר עונשין דכתיב ביה בשר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו (בראשית יז) והאי בבר עונשין משתעי מדמחייב ליה כרת וקטן נמי בזמנה ביום השמיני כתיב ביה בשר וביום השמיני ימול בשר ערלתו:

11. קלב, ב - קלג, א

תנו רבנן:

"מילה - דוחה את הצרעת, בין בזמנה בין שלא בזמנה. יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד".

מנהגי מילי?

דתנו רבנן:

"**ימול בשר ערלתו**" - ואף על פי שיש שם בהרת, יקוץ ומה אני מקיים: "**השמר בנגע הצרעת**"⁵⁶⁵ (דברים כד, ח)? בשאר מקומות, חוץ ממילה, או אינו אלא אפילו מילה? ומה אני מקיים: "**ימול בשר ערלתו**"? בזמן שאין בה בהרת, תלמוד לומר: "**בשר**" - ואף על פי שיש שם בהרת".

אמר רבא⁵⁶⁶:

האי תנא, מעיקרא - מאי ניהא ליה? ולבסוף - מאי קשיא ליה?

הכי קאמר:

"**ימול בשר ערלתו**" - ואף על פי שיש בהרת, ומה אני מקיים: "**השמר בנגע הצרעת**"? בשאר מקומות חוץ ממילה, אבל מילה - דוחה את הצרעת. מאי טעמא? דאתיא מקל וחומר, ומה שבת חמורה - מילה דוחה אותה, צרעת - לא כל שכן! ומאי "או אינו" דקאמר?

הדר קאמר:

ממאי דשבת חמורה? דילמא צרעת חמורה, שכן דוחה את העבודה, ועבודה דוחה את השבת! תלמוד לומר: "**בשר**" - ואף על פי שיש שם בהרת.

לישנא אחרינא:

מילה - דוחה את הצרעת.

מאי טעמא?

דאתי עשה ודחי לא תעשה.

ומאי "או אינו" דקאמר?

הדר קאמר:

אימר דאמרין דאתי עשה ודחי את לא תעשה - לא תעשה גרידא,

האי - עשה ולא תעשה הוא,

ומה אני מקיים: "**ימול בשר ערלתו**"?

בזמן שאין בה בהרת,

תלמוד לומר: "**בשר**" - ואף על פי שיש שם בהרת.

תינח גדול, דכתיב בהו: "**בשר**"⁵⁶⁷ (בראשית יז, יד),

⁵⁶⁵ השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם ההננים הלזים כאשר צויתם תשמרו לעשות

⁵⁶⁶ תוד"ה הדר גורס רבה.

'קָטָן', נְמִי כְּתִיב בֵּיה: "בְּשׂוֹר"⁵⁶⁸ (ויקרא יב, ג),
'בֵּינוֹנִי' - מְנַלֵּן?

אָמַר אֲבִי:
אֲתִיא מְבִינִיא.

מִגְדוֹל' לֹא אֲתִיא - שְׁכֵן עֲנוּשׁ כְּרַת,
מִקָּטָן' לֹא אֲתִיא - שְׁכֵן מִלָּה בְּזִמְנָה,
הַצַּד הַשְּׂוֹה שְׁבָהוּ - שְׁכֵן נִימוּלֵן,
וְדוּחִין אֶת הַצְּרַעַת,
אֶף כֹּל שְׁנִימוּלֵן - דוּחִין אֶת הַצְּרַעַת.

רְבָא אָמַר:
מִלָּה בְּזִמְנָה דוּחָה - לֹא צְרִיכָא קְרָא,
מְקַל וְחוֹמֵר אֲתִיא:
וּמָה שְׁבַת דְּחִמְרָא - דוּחָה,
צְרַעַת - לֹא כֹל שְׁכָן?!

אָמַר לִיה רַב סְפָרָא לְרַבָּא:
מִמָּאי דְשַׁבַּת חִמְרָא?
דִּלְמָא צְרַעַת חִמְרָא, שְׁכֵן דוּחָה אֶת הָעֲבוּדָה, וְעֲבוּדָה דוּחָה אֶת הַשְּׁבַת!

הַתָּם - לָאוּ מְשׁוּם דְּחִמְרָא צְרַעַת, אֲלֵא מְשׁוּם דְּגִבְרָא הוּא דְלֵא חֲזִי.

אִמָּאי? וְיִקוּץ בְּהִרְתּוֹ וְיַעְבּוֹד!

מְחוּסַר טְבִילָה הוּא.

תִּינַח נְגָעִים טְמֵאִים,
נְגָעִים טְהוּרִים - מָאי אִיפָא לְמִימְרֵי?!

אֲלֵא אָמַר רַב אֲשִׁי:
הִיכָא אֲמַרְיֵן דְּאֲתִי עֲשֵׂה וְדַחִי לֹא תַעֲשֵׂה?
כְּגוֹן מִלָּה בְּצְרַעַת,
אִי נְמִי, צִיצִית וְכִלְאִים,
דְּבַעֲיֵדְנָא דְּמִתְעַקֵּר לָאו, קָא מוֹקִים עֲשֵׂה,
הִכָּא - בְּעֵידְנָא דְּמִתְעַקֵּר לְלָאו, לֹא קָא מוֹקִים עֲשֵׂה.

קִלְגָא, וְהָא דְרַבָּא וְרַב סְפָרָא - אֲתִנְאִי הִיא,
דִּתְנִיא:

"בְּשׂוֹר" (ויקרא יב, ג) - וְאֶף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם בְּהִרְת - יְמוּל,

דְּבַרֵי רַבֵּי יֵאֻשִׁיָּה.

רַבֵּי יוֹנָתָן אֹמֵר:

אֵינּוּ צְרִיךְ, שְׁבַת חִמוּרָה - דוּחָה,
צְרַעַת - לֹא כֹל שְׁכָן?!"

רַשִׁי

בִּינוּנִי. כְּגוֹן שְׁלֵא בְזִמְנָה וְלֹאוּ בַר
עוֹנֵשִׁין וְאֲבִיו מְצוּוֹה עֲלֵיו נִפְקָא
לָן מֵהַמוּל לְכֶם כֹּל זָכֵר (קְדוּשִׁין
דִּף כֹּט).

אֲתִיא מְבִינִיא. הַצַּד הַשְּׂוֹה שְׁבָהוּ
שְׁנִימוּלוּ וְדוּחִין אֶת הַצְּרַעַת אֶף
אִנִּי אֲבִיא בִּינוּנִי שְׁנִימוּל וְיִדְחָה
הַצְּרַעַת:

לֹא צְרִיכָא קְרָא כּוּ. וְכִי אֲתִיא
קְרָא לְשֵׁלֵא בְזִמְנָה שֶׁל בִּינוּנִי:

דְּגִבְרָא לֹא חֲזִי. קִסְיִד מִפְּנֵי
שֶׁהוּא טִמְאָ וְהִינּוּ דְּפִרִיךְ וִיקוּץ
וְיִטְהַר וְיַעְבּוֹד:

מְחוּסַר טְבִילָה. וְלֹא חֲזִי לְעֲבוּדָה
בְּהֵאֵי יוֹמָא וּמְשׁוּם לְמַחַר
דְּלִיתָא לְעֲבוּדָה קִמּוֹן לֹא מְדַחִי:

נְגָעִים טְהוּרִין. כְּגוֹן בְּהַק וּפְרַחָה
בְּכוּלֵיהּ וּבְכוּלֵיהּ אִיתְרַבּוּ
לְאִיסוּר קְצִיצָה בְּסִיפְרֵי אִין לִי
אֲלֵא מְשׁוּקֵק לְטוּמָאָה עַד שְׁלֵא
נִזְקַק לְטוּמָאָה מְנִיין תִּ"ל כֹּל
אֲשֶׁר יוּרוּ:

אֲלֵא אָמַר רַב אֲשִׁי. הָא דְאִמְרִינֵן
שְׁבַת חִמְרָא מְצַרְעַת אֲעִיג
דְּדַחִייה צְרַעַת לְעֲבוּדָה לָאו
חוּמְרָא דִידָה הוּא אֲלֵא הִינּוּ
טַעמָא כִּי אִמְרִינֵן אֲתִי עֲשֵׂה וְדַחִי
לֹא תַעֲשֵׂה כְּגוֹן מִלָּה בְּצַרְעַת
דְּבִשְׁעַת קְצִיצָה דְּמִיעַקֵּר לָאו
מְקִיִים עֲשֵׂה וְכֵן צִיצִית דְּכִלְאִים
בְּשַׁעַת לְבִישָׁה מִיעַקֵּר לָאו
וּמְקִיִים עֲשֵׂה אֲבַל צְרַעַת
הַנְּקֻצָּת מְשׁוּם עֲבוּדָה בְּעִידְנָא
דְּמִיעַקֵּר לָאו דְּקְצִיצָה אֲכַתִּי לֹא
מְקִיִים עֲשֵׂה דְּעֲבוּדָה הִילַכְךָ
מִיִּדְחִיא עֲבוּדָה מִמִּילָא וְלָאו
חוּמְרָא דְצַרְעַת הוּא:

תְּנַאִי הִיא. דְאִיכָא דְנִפְקָא לִיה
מִלָּה בְזִמְנָה מְקִיין כְּרַבָּא וְכִי
אֲתָא קְרָא לְשֵׁלֵא בְזִמְנָה וְאִיכָא
דְלֵא נִפְקָא לִיה בְּקִיין וְאִיצְטְרִיךְ
לְמִילָה בְזִמְנָה כְּרַב סְפָרָא וְשֵׁלֵא
בְזִמְנָה אֲתִיא מְבִינִיא:

⁵⁶⁷ וְעַד זְכַר אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת בֶּשֶׂר עֲרֻלְתּוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מְעַמִּיָּה אֶת בְּרִיתִי הַפֶּר
⁵⁶⁸ וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בֶּשֶׂר עֲרֻלְתּוֹ

רפ"י

לרבי יהודה. רבי יאשיה
 דמצריך קרא להכי כרבי יהודה
 סבירא ליה:
 מודה ר' שמעון בפסיק כו'.
 הילכך אי לא רבי קרא לא
 עבדי:
 סברה. נתן בה דעתיה וקבל
 ממנו:
 ה"ג לעשות עושה אתה בסיב
 שעל רגלו ובמוט שעל גבי
 כתיפו. ואינו צריך להזהר
 מלדחות סיב שקושר מנעלו
 ברגלו ומלישא משאוי על
 כתיפו:
 ואם עברה. הבהרת בכך עברה
 ואינו חושש לה להכי כתיב
 לעשות שמותר לעשות
 מלאכתו:
 ואבני אליבא דר' שמעון.
 מעיקרא מקמי דסברה האי
 בשר מאי עביד ליה:

12. קלג, א

אמר מר:

"בשר" ⁵⁶⁹ (ויקרא יב, ג) - אף על פי שיש שם בהרת - ימול,
 דברי רבי יאשיהו."

הא למה לי קרא?

דבר שאין מתכוין הוא,
 ודבר שאין מתכוין - מותר!

אמר אבוי:

לא נצרכא אלא לרבי יהודה,
 דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור.

רבי אמר:

אפילו תימא: רבי שמעון,
 מודה רבי שמעון ב'פסיק רישיה ולא ימות'.

ואבוי, לית ליה האי סברא!?

והא אבוי ורבי דאמרי תרווייהו:
 מודה רבי שמעון ב'פסיק רישיה ולא ימות'!

בתר דשמעה מרביא סברה.

איכא דמתני להא דאבוי ורביא אהא:

"השמור בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות" ⁵⁷⁰ (דברים כד, ח),
 "לעשות" - אי אתה עושה,
 אבל עושה אתה בסיב שעל רגלו, ובמוט שעל גבי כתיפו,
 ואם עברה - עברה."

והא למה לי קרא?

דבר שאין מתכוין הוא,
 ודבר שאין מתכוין - מותר!

אמר אבוי:

לא נצרכא אלא לרבי יהודה,
 דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור.

ורביא אמר:

אפילו תימא: רבי שמעון,
 ומודה רבי שמעון ב'פסיק רישיה ולא ימות'.

ואבוי, לית ליה האי סברא!?

והא אבוי ורבי דאמרי תרווייהו:
 מודה רבי שמעון ב'פסיק רישיה ולא ימות'!

לבתר דשמעיה מרביא סברה.

ואבוי אליבא דרבי שמעון, האי "בשר" (ויקרא יב, ג) - מאי עביד ליה?

⁵⁶⁹ וביום השמיני ימול בשר ערלתו⁵⁷⁰ השמור בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יודו אתכם הנהנים הלזים פאשר צויתם תשמרו לעשות

כ"י

באומר לקוץ. גדול שהוא בר עונשין ואומר למוהל לקוץ בהרתו בכוונה ליטהר:

קטן. דלא ידע לכווני מאי איכא למימר ועל כרחיק בתרוייהו כתיב בשר כדאמר' לעיל ובשר דכתיב גבי קטן ביום השמיני ל"ל:

באומר אבי הבן לקוץ. דמתכוין לטהרו והוא מוזהר דלא ליעבד בידים ובמתכוין:

ואי איכא אחר. שאינו חושש לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם ואע"ג דרבייה קרא שהרי אתה יכול לקיים עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון דהא אחר לא מיכוין ולא עבר ואמר ריש לקיש כו' ורבויה למאי אתא:

אמר רב עמרם:

באומר: לקוץ בהרתו הוא מתכוין.

תינח גדול,

קטן' - מאי איכא למימר?

אמר רב משרשיא:

באומר אבי הבן: לקוץ בהרת דבגו הוא קא מתכוין.

ואי איכא אחר - ליעביד אחר!

דאמר רבי שמעון בן לקיש:

כל מקום שאתה מוציא עשה ולא תעשה,

אם אתה יכול לקיים שניהם - מוטב,

ואם לאו - יבא עשה וידחה לא תעשה!

דליכא אחר.

רפ"י

13. קלג, א

שאינ תלמוד לומר עד בקר. תניינא והנותר ממנו עד בקר דמצי למכתב והנותר באש תשרפו אלא אשריפה קאי והכי קאמר והנותר ממנו בזמן שאסרתי לך דהיינו בקר ראשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל ביי"ט לא אלמא מידי דחול לא עבדין ביי"ט ופסח קרבן י"ד בניסן הוא שהוא חול ומילה שלא בזמנה נמי מידי דחול הוא דבשבת זו לא היה זמנה: ולא עולת חול ביי"ט אברי תמיד של עיי"ט אין קרבין ביי"ט ומילה שלא בזמנה נמי כעולת חול ביי"ט דמי: **דאתיא בק"ו**. שתדחה ומה צרעת שדוחה עבודה מילה שלא בזמנה דוחה אותה כדאמרינן לעיל שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שמילה שלא בזמנה דוחה אותה להכי איצטריך לבדו: **ואין עשה**. דמילה דוחה לא תעשה ועשה אבל בזמנה איתרבי מביום אפילו בשבת:

אמר מר:

"יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד".

מנא הני מילי?

אמר חזקיה,

וכן תנא רבי חזקיה:

"אמר קרא: **לא תותירו ממנו עד בקר**"⁵⁷¹ (שמות יב, י),

שאין תלמוד לומר: **"עד בקר"**,

מה תלמוד לומר: **"עד בקר"**?

בא הפתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו".

אב"י אמר:

אמר קרא: **"עולת שבת בשבתו"**⁵⁷² (במדבר כח, י),

ולא עולת חול בשבת,

ולא עולת חול ביום טוב.

רבא אמר:

אמר קרא: **"הוא לבדו יעשה לכם"**⁵⁷³ (שמות יב, טז),

"הוא" - ולא מכלשירין,

"לבדו" - ולא מילה שלא בזמנה, דאתיא מקל וחומר.

רב אשי אמר:

"שבתון"⁵⁷⁴ (ויקרא כג, לט) - עשה הוא,

והנה ליה יום טוב - עשה ולא תעשה,

ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

⁵⁷¹ ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו

⁵⁷² עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונספה

⁵⁷³ וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם

⁵⁷⁴ אך בחמשה עשר יום להדש השביעי באספקם את תבואת הארץ תהגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון

כ"י

14. קלג, א

גבי פסח. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו: **וצריכא**. למימר בתרוייהו הלכה כר"ע דמכשירין לא דחו: **מילה בזמנה ליכא כרת**. דקטן לאו בר עונשין הוא ואבוה לא מיחייב עליה כרת:

"כלל אמר רבי עקיבא:

כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת - אינה דוחה את השבת, שאי אפשר לעשותה מערב שבת - דוחה את השבת".

אמר רב יהודה אמר רב:

הלכה כרבי עקיבא.

ותנן נמי גבי פסח כי האי גוונא:

"כלל אמר רבי עקיבא:

כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת - אינה דוחה את השבת. שחיתה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת - דוחה את השבת" (פסחים סו.).

ואמר רב יהודה אמר רב:

הלכה כרבי עקיבא.

וצריכא.

דאי אשמעינן גבי מילה,

התם: הוא דמכשירין אפשר לעשות מאתמול - לא דחו שבת, דליכא כרת,

אבל פסח: דאיכא כרת - אימא לידחו שבת.

ואי אשמעינן גבי פסח: משום דלא נכרתו עליה שלש עשרה בריתות,

אבל מילה: דנכרתו עליה שלש עשרה בריתות - אימא לידחו שבת.

צריכא.

משנה

עושיין כל צרכי מילה בשבת: מוהלין,

ופורעין,

ומוצצין,

ונותנין עליה: איספלינית

ובמון.

אם לא שחק מערב שבת - לועס בשיניו ונותן

אם לא טרף יין ושמן מערב שבת - ינתן זה בעצמו וזה בעצמו.

ואין עושיין לה חלוק לכתחילה, אבל בדרך עליה סמרטוט.

אם לא התקין מערב שבת - בדרך על אצבעו ומביא, ואפילו מחצר אחרת.

גמרא

קלג,ב

מכדי קתני כולהו, "כל צורכי מילה" - לאתויי מאי?

לאתויי הא דתנו רבנן:

"המל:

כל זמן שהוא עוסק במילה - חוזר,

בין על הציצין המעבבין את המילה,

בין על הציצין שאין מעבבין את המילה.

פירש: על ציצין המעבבין את המילה - חוזר,

על ציצין שאין מעבבין את המילה - אינו חוזר."

מאן תנא: "פירש - אינו חוזר?"

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא.

דתנא:

"ארבעה עשר שחל להיות בשבת:

מפשיט⁵⁷⁵ את הפסח עד החזה,

דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה.

וחכמים אומרים:

מפשיטין את כולו."

ממאי?

עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה,

התם - משום דלא בעינן "זה אלי ואנוהו"⁵⁷⁶ (שמות טו, ב).

אבל הכא, דבעינן "זה אלי ואנוהו" - הכי נמי!

דתנא:

"זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב) - התנא לפניו במצות,

עשה לפניו: סובה נאה,

ולולב נאה,

ושופר נאה,

ציצית נאה,

ספר תורה נאה, וכתוב בו לשמו,

בדיו נאה,

בקולמוס נאה,

ר"י

15. קלג, א-ב

מתני'

מוהלין. חותך את הערלה:

ופורעין. את העור המכסה ראש

הגיד: ומוצצין את הדם ואף על גב

דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק

מחיבורו אלא על ידי המציצה:

איספלינית תחבושת:

לועס בשיניו. כמה דאפשר לשנוי

משנינין:

לא טרף יין ושמן. כך היו רגילין

והיא רפואה שמערבין וטורפין

בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין

ביצים בקערה:

חלוק. כעין כיס דחוק היו עושין

ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה

וקושרים שם כדי שלא יחזור העור

לכסות את הגיד:

לא התקין. לא הזמין:

כורך על ידו. דרך מלבוש לשנותו

מדרך הוצאה בחול:

גמ'

מכדי קתני. במתניתין:

כולהו. כל דברים העושים למילה

מוהלין ופורעין ומוצצין כו' למה לי

דתנן כלא ברישא עושין כל צרכי

מילה:

ציצין. שיורי ערלה ובמתני' מפרש

אלו הן ציצין המעבבין ויש שאין

מעבבין כגון בשר שאינה חופה רוב

העטרה אלא מיטוטה ומה היא

עטרה שורה גבוה המקפת בגיד

סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד

הקרקע ומשפע ויורד לצד הגוף:

המל. בשבת:

כל זמן שהוא עוסק בה. שלא סילק

ידו אם ראה שנשתירו בה ציצין בין

מעבבין את המילה שאינה כשרה עד

שיחתכם בין שאין מעבבין חוזר

וחותך דכולא חדא מילתא היא והרי

ניתנה שבת לדחות אצלה:

פירש. שסילק ידיו:

על המעבבין חוזר. שהרי הן כמילה

עצמה:

ועל שאין מעבבין אינו חוזר. דהוי

כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא

ניתן לחלל את השבת והיינו דקתני

כל צרכי מילה ואפילו ציצין שאין

מעבבין חוזר עליהם כל זמן שלא

פירש:

מאן תנא פירש אינו חוזר. ומשום

דפירש חשיב ליה חזרה מילתא

לנפשה והואיל ולא עיכוב מצוה

ניחו לא הדר:

מפשיט הפסח עד החזה. והיינו

פירש דתנן במסכת תמיד (ד, ב) גבי

הפשיטו שהיה מתחיל מן הרגלים

והיה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה

הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו

למי שזכה בו ואח"כ הכרעיים

ומירק והפשיט כו' שמעי' מנייה

משהגיע לחזה סילק ידיו מן ההפשט

והתחיל להתעסק בניתוח קצת וגבי

עולה דכולה כליל מירק והפשיט

ומנתח הידים תחילה אחר הראש

וגבי פסח נמי משהפשיט עד החזה

דיכול להוציא אימוריו בלא נימין

קורעו ומוציאן מיד והוה ליה פירש

מן ההפשט וקאמר רבי ישמעאל שוב

אינו גומר ומפשיט משום דכיון

דפירש הוא חזרה מילתא

דאתחלתא לנפשה ושלא לצורך גבוה

דומיא דציצין דלא מעבבין:

דלא בעינן זה אלי ואנוהו. דאחר

נטילת האימורין אין הידור מצוה

ביפוי בשר אבל יפוי מילה מצוה

היא: הוי דומה לו ולשון אנוהו אני

והוא אעשה עצמו כמותו לדבק

דרכיו:

⁵⁷⁵ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (אדם) כפי שכתבתי סוגרים עגולות בוילנא אינם טעות אלא פרושים שהתווספו.

⁵⁷⁶ ענין זמירת זה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו

רש"י

בין שנראה. החדש: בעליל בגילוי לכל ויש לדעת שראוהו בית דין והקרובים להם ואין צריך לרואין חוץ לתחום לחלל שבת ולבא ולהעיד לפני ב"ד מחללין:

ר' יוסי אומר כו. אלמא אע"ג דאיכא מצוה כיון דלאו לצורך גבוה הוא לא מחללין והכא נמי פירש דהוי אתחלתא דחילול כי הכא בלא צורך גבוה לא מחללין:

לא ניתנה שבת לדחות. אפילו בהתחלתה דהא נראה בעליל אבל הכא כיון שנתנה שבת לדחות להתחיל בה המילה הכי נמי דכי פירש והדר לאו אתחלתא לנפשה היא והוי כמו שלא פירש וגומר כל מצותו:

רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי. גבי לחם הפנים:

ארבעה כהנים נכנסין. להיכל בשבת לסדור לחם הפנים:

שני סדרים. שתיים מערכות של לחם:

שני בזיכין. שתי כפות מלאות לבונה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה:

מקדימין לפנייהם שנים ליטול. מן השלחן שני סדרים הישנים:

ושנים ליטול שני בזיכין. והשלחן היה נתון ארכו ממזרח למערב ואלו עומדין מזה לרוחב השלחן בצפון ואלו עומדין לנגדו לדרום ודווקא מכניסין לצפון דכל צפון ענין חשיבות היא כדאמרינן במסכת סוכה (דף נו.) גבי חילוק לחם הפנים למשמרה הנכנסת והיוצאת הנכנסין חולקין בצפון כדי שיראו נכנסין:

רבי יוסי אומר אפילו אלו נוטלין. תחילה ומסלקין כולה מן השלחן ולאחר שעה מניחין אלו:

אף זה תמיד. ומה אני מקיים תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא התחלה אחריתי ונמצא שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פירש נמי כי הדר אתי מילתא אחריתי היא ולרבי יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד הוא דחדא מילתא הוא הכא נמי פירש חוזר אע"פ שאין מעכבין דכולה גמר מילתא היא:

**בַּלְבֵּל אֹמֵן,
וְכוֹרְבוּ בְּשִׂרְאִין נְאִין.**

אבא שאול אומר:

"וְאִמְרוּ" - הוּי דוּמָה לוּ,

מָה הוּא חֲנוּן וְרַחוּם - אִף אַתָּה הָיָה חֲנוּן וְרַחוּם".

אֵלָא אָמַר רַב אֲשִׁי:

הָא מַנִּי? רַבִּי יוֹסִי הִיא,

דִּתְנִן:

"בִּין שְׁנֵי נְרָאָה בְּעֵלִיל, וּבִין שְׁלָא נְרָאָה בְּעֵלִיל - מְחַלְלִין עָלֵינוּ אֶת הַשַּׁבָּת.

רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר:

נְרָאָה בְּעֵלִיל - אִין מְחַלְלִין עָלֵינוּ אֶת הַשַּׁבָּת" (ראש השנה כא.).

ממאי?

דִּילְמָא עַד כְּאֵן לֹא קְאָמַר רַבִּי יוֹסִי הָתָם⁵⁷⁷ אֵלָא מְשוּם דְּלֹא נִיתְנָה שַׁבַּת לִידְחוּת, אֲבָל הָכָא, דְּנִיתְנָה שַׁבַּת לִידְחוּת - הָכִי נִמְי.

אֵלָא, אָמַרִי נְהַרְדְּעִי:

רַבְּנָן דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי הִיא,

דִּתְנִן:

"אֲרַבְּעָה כְּהֵנִים נִכְנְסִין:

שְׁנַיִם - בְּיָדָם שְׁנֵי סְדָרִים,

וּשְׁנַיִם - בְּיָדָם שְׁנֵי בְּזִיכִין,

וְאֲרַבְּעָה מְקַדְּמִין לְפָנֵיהֶם:

שְׁנַיִם - לִיטוּל שְׁנֵי סְדָרִים,

וּשְׁנַיִם לִיטוּל - שְׁנֵי בְּזִיכִין.

הַמְכַנְסִין - עוֹמְדִים בְּצִפּוֹן וּפְנִיָּהֶם לְדָרוֹם,

וְהַמוֹצִיאִין - עוֹמְדִים בְּדָרוֹם וּפְנִיָּהֶם לְצִפּוֹן,

אֵלּוּ מוֹשְׁבֵי, וְאֵלּוּ מְנִיחִין,

טַפְחוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד טַפְחוֹ שֶׁל זֶה, מְשוּם שְׁנֵי אֹמְרֵי: "לְפָנֵי תְּמִיד"⁵⁷⁸ (שמות כה, ל).

רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר:

אֲפִילוּ אֵלּוּ נוֹטְלִין וְאֵלּוּ מְנִיחִין, אִף זֶה הָיָה "תְּמִיד" (מנחות צט:).

⁵⁷⁷ ע"פ הגהות הב"ח

⁵⁷⁸ ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד

רס"י

16. קלג, ב

מהלקטין. בציצין המעכבין:
 מני. כרת זו של מי הוא:
אמר רב כהנא אומן. ענוש כרת
 ובשבת קאי שחילל שבת ולא
 עשה מצוה:
ונימא אנא עבדי פלגא. כלומר
 הואיל וכשהתחיל ברשות
 התחיל וחבורה שעשה ברשות
 עשה אמאי חייב נימא להו לכו
 אתם וסיימו המלאכה:
אלא אמר רב פפא. בגדול שמל
 קמייירי ובחול וענוש כרת
 דקאמר משום מילה קאמר
 דעדיין ערל הוא:
וכגון דאתא בין השמשות. דכל
 היום כשר למילה ואמרו ליה לא
 מספקת לגמור ביום כהילכתה
 ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה
 וענוש כרת ומיהו מיתה ליכא
 דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל
 עליו התראה וכרת איכא
 דאתחלה ברשות לא התחיל ולא
 ניתנה שבת לדחות אצלו בשעה
 זו:

תנו רבנן:

**"מהלקטין את המילה,
 ואם לא הילקט - ענוש כרת."**

מני?

**אמר רב כהנא:
 אומן.**

**מתקיף לה רב פפא:
 אומן!?**

לימא להו: אנא עבדי פלגא דמצוה, אתון עבדי יתו פלגא דמצוה.

**אלא, אמר רב פפא:
 גדול.**

מתקיף לה רב אשי:

גדול - בהדיא פתיב ביה: "וערל זכר אשר לא ימול"⁵⁷⁹ (בראשית יז, יד)!

**אלא אמר רב אשי:
 לעולם אומן,**

וכגון דאתא בין השמשות דשבת, ואמרו ליה: לא מספקת!

ואמר להו: מספקינא,

ועבד ולא איסתפק,

ואישתפח דחבורה הוא דעבד, וענוש כרת.

17. קלג, ב

רש"י

מהו דתימא. מתניתין לא
 אשמעינן דמחלל שבתא עלה
 דדם מיפקד פקיד מופקד ועומד
 שם כנתון בכלי ובמציצה אין
 חבורה ואין כאן איסור תורה
 ומשום הכי שרי ולא משום
 סכנה ואומנא דלא מייץ בחול
 לאו סכנתא היא ולא ליעבריה:
קא משמע לן דדם חיבורי
מיחבר. כשיוצא ע"י מציצה
 ואפילו הכי שרי משום סכנה
 מדקתני במתני' גבי איספלנית
 וכמון:

"עושיין כל צרכי מילה בשבת: ... ומוצצין".

אמר רב פפא:

האי אומנא דלא מייץ - סכנה הוא,
 ועברינו ליה.

פשיטא, מדקא מחללי עליה שבתא - סכנה הוא!

מהו דתימא: האי דם - מיפקד פקיד.

קא משמע לן: חבורי מיחבר.

ודומיא ד"איספלנית וכמון",

מה איספלנית וכמון - כי לא עביד סכנה הוא,

אף הכי נמי - כי לא עביד סכנה הוא.

18. קלג, ב - קלד, א

"וּנְוֹתְנִין עָלֶיהָ אִיסְפְּלִינִית".

אמר אביי:

אמרה לי אם: איספליניתא דכולהון כיבי - שב מינאי תרבא וחדא קירא.

רבא אמר:

קירא וקלבא רישינא.

דרשה רבא במחוזא,

קרעיהו בני מניומי אסיא למניהו.

אמר להו:

שבקי לכו חדא,

דאמר שמואל:

קלדא, האי מאן דמשי אפיה ולא נגיב טובא - נקטרו ליה אַחַסְפְּנִיתָא.

מאי תקנתיה?

לימשי טובא במיא דסילקא.

רש"י

שב מינאי תרבא. ז' מנת של חלב:

וחדא דקירא. שעוה:

קירא וקלבא רישינא

רישינא: שרף-עץ [כאן, לא

רק שהמלה הלועזית מופיעה

בתוך פירוש רש"י בלי סימן

הגרשיים המציין את זרותה,

שהוא דבר שכיח, אלא אפילו

שולבה בטעות בתוך נוסח

התלמוד]. הוא זפת של עץ

שמוציאים ממנו שלא עיי

האור והיא לבנה:

קרעיהו למניהו. שהפסיד

להם לגלות רפואה זו:

שבקי לכו חדא. שלא גיליתי:

חספניתא. פניו מתבקעות ואני

אומר שהוא מין שחין שקורין

איניר"א {אובידר"א: מין

צרעת, שבה הפנים מתבקעות

[ומלבינה את העור (aube -

לבן)]. ראה הערה בספר על

הספק בזיהוי] { והוא (בגרב)

ובחרס שכתוב בתורה (דברים

כח) וחספניתא תרגום של

חרס:

במיא דסילקא. מרק תרדין:

רש"י

חזי לחולה. שאין בו סכנה :
 יבטלו. דהאי נמי חולה הוא :
 אבל לכולי עלמא שרי. ר"מ
 וסתם מתני' ר"מ ואמאי תנן
 נותן זה בעצמו וזה בעצמו :
 התם. גבי שאר חולים :
 לא בעו ליכא. לטרפו ולערבו
 יפה יפה :
 ולא לילך. לא יערבנו כל כך :
 ומתרץ היינו דקתני נותן זה
 בעצמו וזה בעצמו. שמערב ואינו
 לוכך :

19. קלד, א

"לא שחק מערב שבת - לועס בשיניו ונותן.
 אם לא טרף יין ושמן מערב שבת - ינתן זה בעצמו וזה בעצמו".

תנו רבנן:

"דברים שאין עושין למילה בשבת - עושין לה ביום טוב:
 שוחקין לה במזון,
 וטורפין לה יין ושמן".

אמר ליה אביי לרב יוסף:

מאי שנא כמזון ביום טוב? דחזי לקדרה,

יין ושמן - חזי נמי בשבת לחולה!

דתניא:

"אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת.

אמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר:

אף טורפין יין ושמן.

אמר רבי שמעון בן אלעזר:

פעם אחת חש רבי מאיר במעיו, ובקשנו לטרוף לו יין ושמן, ולא הנחנו.

אמרנו לו: דבריה יבטלו בחייה?!

אמר לנו: אף על פי שאני אומר כך וחבירי אומרים כך,

מימי לא מלאני לבי לעבוד על דברי חבירי".

הוא ניהו - דמחמיר אנפשיה,

אבל לכולי עלמא - שרי!

התם - לא בעי ליכא,

הכא - בעי ליכא.

הכא נמי - ניעביד ולא לילך!

היינו דקתני: נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו.

רס"י

אין מסננין את החרדל. בי"ט :
 במסנת שלו. טעמא מפרש
 לקמיה דמיחזי כבורר שמשליך
 הסובין שלו :
 ואין ממתקין אותו בגחלת.
 כדרך שרגילין לכבות לתוכו
 את הגחלת או אבן ניסוקת :
 נותנין ביצה במסנת של
 חרדל. ומסננה בתוכו לייפות
 מראיתו :
 לא מיחזי כבורר. שכולה יוצאה
 דרך המסנת ואין משתייר שם
 פסולת :
 בגחלת של עץ. אסור דשייך בה
 כיבוי לפי שעושה פחם גחלת
 של מתכת לא שייך בה כיבוי
 דאינו נעשה פחם :
 ומ"ש מבישרא אגומרי.
 שצולין בי"ט ואע"ג דמכבה :
 לא אפשר. לצלות מאתמול
 דביומא שביחא טפי אבל חרדל
 אפשר מאתמול :

20. קלד, א

תנו רבנן:

"אין מסננין את החרדל במסנת שלו,
 ואין ממתקין אותו בגחלת".

אמר ליה אביי לרב יוסף:

מאי שנא מהא דתנן:

"נותנים ביצה במסנת של חרדל" (שבת קלט:)?

אמר ליה:

התם - לא מיחזי כבורר,

הכא - מיחזי כבורר.

"ואין ממתקין אותו בגחלת".

והתניא:

"ממתקין אותו בגחלת!"

לא קשיא:

כאן - בגחלת של מתכת,

כאן - בגחלת של עץ.

אמר ליה אביי לרב יוסף:

מאי שנא מבישרא אגומרי?

אמר ליה:

התם - לא אפשר,

הכא - אפשר.

רש"י

לגבן גבינה :
 מאי שנא מלישה. שלשין פת
 ביום טוב והאי נמי ללישה
 דמיא :
 לא אפשר. דפת חמה מעליא
 טפי הכא אפשר מאתמול :
 אימא אף גבינתא בת יומא
 מעליא. וכ"ש דאתמול :

21. קלד, א

אמר ליה אב"י לרב יוסף:
 מהו לגבן?

אמר ליה: אסור.

מאי שנא מלישה?

אמר ליה:

התם - לא אפשר,
 הכא - אפשר.

והא אמרי נהרדעי:

גבינה בת יומא - מעליא!

הכי קאמרי: דאפילו גבינה בת יומא - מעליא.

22. קלד, א

"אין עושיין לה חלוק לכתיחלה, אבל בורר עליה סמרטוט."

אמר אביי:

אמרה לי אם:

האי חלוק דינוקא - לפניה לסיטרא לעילאי, דילמא מידביק גרדא מיניה, ואתי לדי כרות שפכה.

אימיה דאביי עבדא כיסתתא לפלגא.

אמר אביי:

האי ינוקא דלית ליה חלוק -

לייתי בלייתא דאית ליה שיפתא, וליכרכיה לשיפתא לתתאי, ועייה ליה לעילאי.

ואמר אביי:

אמרה לי אם:

האי ינוקא דלא ידע מפקתיה - לשייפיה מישחא, ולוקמיה להדי יומא, והיכא דזיג - ליקרעיה בשערתא שתי וערב, אבל בכלי מתכות - לא, משום דזריף.

ואמר אביי:

אמרה לי אם:

האי ינוקא דלא מייזן - מיקר הוא⁵⁸⁰ דקר פומיה.

מאי תקנתיה?

ליתו כסא גומרי, ולינקטיה ליה להדי פומיה, דחיים פומיה ומייזן.

ואמר אביי:

אמרה לי אם:

האי ינוקא דלא מנשתיה - לינפפיה בנפוחתא ומנשתיה.

ואמר אביי:

אמרה לי אם:

האי ינוקא דלא מעוי - ליתו סליתא דאימיה ולישרקיה עילוייה, ומעוי.

ואמר אביי:

אמרה לי אם:

האי ינוקא דקטין - ליתו לסליתא דאימיה, ולישרקיה עילוייה מקוטנא לאולמא. ואי אלים - מאולמא לקוטנא.

ואמר אביי:

אמרה לי אם:

האי ינוקא דסומק, דאפתי לא איבלע ביה דמא - ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא, ולימהלוה. דירוק דאפתי⁵⁸¹ לא נפל ביה דמיה - ליתרחו עד דנפל ביה דמיה, ולימהלוה.

דתניא:

"אמר רבי נתן:

כ"א

לפניה לסטריה לעילאי. לאימרא שבשפת פיה יהפוך ויקפל למעלה שלא תהא סמוכה לבשר מפני שראש מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאין ממנו גרדין שקורין פיידיץ {ציציות} ודלמא מדביקא גרדתא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה ישמוט ויקרע את ראש הגיד ומשוי ליה כרות שפכה:

אימיה דאביי. אומנתו:

עבדא. לתינוקות הבאים לידה לתקן מילתן:

כיסתתא לפלגא. דמילה כיס היתה עושה של בגד לפנים בתוך החלוק ותופרתו מתוכו בתוך החלוק ומגיע למטה עד חצי החלוק כדי לחוץ בין האימרא ובין המילה:

לייתי בלייתא. מעט שחק של בגד שיהא בו אימרא לפי שהאימרא מהדקה יפה בבשר שלא ישמט החלוק מן הגיד:

וליפכיה לשפתיה לתתאי. לתחתית ראש הגיד יתן השפה וראש השני החלק יהא למעלה:

ולעפיה לעילאי. אותו ראש העליון החלוק יקפל ויקפול כלפי חוץ מפני הגרדין שלא ידבקו במכה:

דלא ידע ביה מפקתיה. שאין ניכר בו נקב בית הרעי ששם הוצאת זבלו:

לישייפיה מישחא. שהשמן מצהיל הבשר:

ולוקמיה להדי יומא. נגד השמש:

והיכא דזיג. שצולל כזכוכית בידוע שהחלל כנגדו:

בשערתא. בראש השעורה שהוא חדוד:

דזריף. מנפחו אינפליייר {לנפח} בלע"ז:

דלא מייזן. שלא יכול לינק:

מיקר הוא דקר פומיה. נצטננו שפתיו ואין בו כח למוץ בהן:

לייתו כסא דגומרי. תשטח גחלים על דף או על כלי:

ולוקמיה להדי פומיה. ויעמיד אצל פיו:

דחיים פומיה. שיתחמם פיו:

ומייזן. וינק:

דלא מינשתא. שאין נשימה ניכרת בו שאין דופק כנגד לבו כדרך כל אדם:

לינפפיה בניפוחתא. יניפו עליו בנפה שקורין ואיין {ו"ן: רחת} כלי שבו

מרקידים את התבואה לנפתה, בצורת

מגש גדול של נצרים בעלי שתי ידידות}:

דלא מעוי. אין רוחו נכנס ויוצא יפה

אלייניא {אליני"ר: לנשום} בלע"ז:

סילתא דאימיה. שיליא שנוודה עמו:

ולישרקיה עליה. יחליקנה על בשרו כמו

אשתרוקי אשתריקו {עייג די מ:}

אשאולדייר {אישלאורייר: להחליק}:

דקטין. שהוא דק:

מקוטנא לאולמא. השליא ראשה אי קצר

וראשה אחד רחב יחליקה עליו מראש

הקצר יתחילו וימשוכו לצד הרחב כלומר

כן ירחיב זה ויתעבה:

ואי אלים. ולא מחמת בריאות אלא נפוח

לישרקיה עליה מאולמא לקוטנא:

דסומק. כל בשרו אדום:

לא איבלע ביה דמיה. בבשרו דעכשיו כל

דמו מצוי בין עור לבשר וכשמוהלין אותו

יוצא כל דמו:

ליתרחו ליה. ימתינו מלמולו:

לא נפל ביה דמא. לא בא בו דם ומתוך כך

חלש הוא ואין בו כח וממהר לחלוש

ולמות:

⁵⁸⁰ גירסת הגהות הב"ח ורש"י.

⁵⁸¹ עין יעקב וכתב"י, וכך משמע מטוש"ע יו"ד רסג,א

רַש"י

לכרכי היס. הייג ראיתיו שהיה ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית תרתי לגרועותא חדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה כדכתיב (זכריה ט) גם את בדם בריתך ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוצר בו עדיין דם:

פַּעַם אַחַת הִלַכְתִּי לְכַרְפֵי הַיָּם, וּבָאת אִשָּׁה לְפָנַי שְׂמֵלָה בְּנָה רֶאשׁוֹן - וּמַת, שְׁנֵי - וּמַת,

שְׁלִישִׁי הֵבִיאתוּ לְפָנַי, רֶאִיתִיו שֶׁהוּא אָדוּם. אָמַרְתִּי לָהּ: הַמְתִּינִי לוֹ עַד שְׂיִבְלַע בּוֹ דָּמוֹ, הַמְתִּינָה לוֹ עַד שְׂנִבְלַע בּוֹ דָּמוֹ, וּמָלָה אוֹתוֹ וְחָיָה, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ: "נָתַן הַבְּבֵלִי" עַל שְׁמִי.

שׁוּב פַּעַם אַחַת הִלַכְתִּי לַמְדִינַת קְפוּטְקִיָּא, וּבָאת אִשָּׁה אַחַת לְפָנַי שְׂמֵלָה בְּנָה רֶאשׁוֹן - וּמַת, שְׁנֵי - וּמַת,

שְׁלִישִׁי - הֵבִיאתוּ לְפָנַי, רֶאִיתִיו שֶׁהוּא יָרוֹק. הִצְצָתִי בּוֹ וְלֹא רֶאִיתִי בּוֹ דָּם בְּרִית, אָמַרְתִּי לָהּ: הַמְתִּינִי לוֹ עַד שְׂיִפּוֹל בּוֹ דָּמוֹ, וְהַמְתִּינָה לוֹ וּמָלָה אוֹתוֹ וְחָיָה, וְהָיוּ קוֹרִין שְׁמוֹ: "נָתַן הַבְּבֵלִי" עַל שְׁמִי.

רס"י

23. קלד, ב

מְשַׁנָּה ב, קלד

מתני'
ומזלפין עליו. את החמין :
ביד. אבל לא בכלי ובגמי פריך
 הא אמרת רישא מרחיצין
 דמשמע כדרכו והדר תני אפילו
 לזלף עליו בכלי אסור :
ספק. כגון ספק בן ח' חדשים
 [וספק בן ט'] דהוא כאבן
 בעלמא ואין מילתו דוחה שבת
 (וספק בן ט') :
ר' יהודה מתייר באנדרוגינוס.
 דאיתרבי מקראי כדמפרש בגמי
 לקמן :

גמ'
והא אמרת רישא מרחיצין.
 ואפילו כדרכו :
כיצד קתני. מרחיצין דרישא
 לאו כדרכו הוא דתנא סיפא
 לפרושי כיצד מרחיצין כגון
 לזלף ביד ואפילו ביום ראשון :
 תניא כוותיה דרבא כו' ה"ג
 ביום השלישי מזלפין עליו ביד
 ולא גרסינן : אבל לא בכלי :
אתאן לת"ק. הך סיפא תנא
 קמא אמרה דאילו ר"א אפילו
 הרחצה כדרכו שרי :
משום דגדול לא סליק בישראל
הייא. היינו טעמא דמעשה
 שכם לאו ראייה גמורה היא
 משום דגדול אין מכה שבבשרו
 מעלה ארוכה מהר אבל קטן
 נטרפא מידי סכנתו מהר :

מרחיצין את הקטן.

בין לפני המילה ובין לאחר המילה,

ומזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

מרחיצין את הקטן, ביום השלישי שחל להיות בשבת,

שנאמר: "וזהי ביום השלישי בהיותם פאבים"⁵⁸² (בראשית לד, כה).

ספק ואנדרוגינוס - אין מחללין עליו את השבת.

ורבי יהודה מתייר באנדרוגינוס.

גמרא

והא אמרת רישא "מרחיצין"!

רב יהודה ורבה בר אבונה דאמרי תרוניהו:

"כיצד" תני.

"מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה.

כיצד?

מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי."

אמר רבא:

והא "מרחיצין" קתני!

אלא אמר רבא:

הכי קתני:

"מרחיצין את הקטן בין מזלפין מילה בין לאחר המילה,

ביום הראשון - כדרכו,

וביום השלישי שחל להיות בשבת - מזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת,

שנאמר: "וזהי ביום השלישי בהיותם פאבים" (בראשית לד, כה)."

תניא כוותיה דרבא:

"מרחיצין הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה,

ביום ראשון כדרכו,

וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת,

ואף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר,

שנאמר: "וזהי ביום השלישי בהיותם פאבים" (בראשית לד, כה).

וכשהו מזלפין - אין מזלפין: לא בבוס,

ולא בקערה,

ולא בכלי - אלא ביד."

אתאן לתנא קמא.

מאי "אף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר"?

משום ד'גדול' - לא סליק בישראל הייא,

⁵⁸² וזהי ביום השלישי בהיותם פאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויחרגו כל זכר

רפ"י

אורי ליה כשמעתי. התיר לו הרחיצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות בשבת: איחלש. נעשה חולה והיה דואג שמא על כך נענש: אמר בהדי תרגימנא דסבי למה לי. מה היה לי לחלוק כנגד זקנים הללו רב יהודה ורבה בר אבהו שפירשו שאסור להרחיץ: אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין. ביום ראשון קאמר ולא איירי בהרחצה כלל אלא בזילוף היינו דאתא ר"א בן עזריה ופלגי ואמר מרחיצין: אלא אי אמרת. תנא קמא נמי מרחיצין אמר בשני הימים ולא פלגי ר"א אלא איום שלישי דקאמר ת"ק מזלפין אף מרחיצין ביום השלישי מבעי ליה:

'קטן' - סליק ביה ביישרא הייא.

ההוא דאתא לקמיה דרבא,

אורי ליה כשמעתי.

איחלש רבא,

אמר: אנא, בהדי תרגימנא דסבי למה לי?

אמרו ליה רבנן לרבא:

והתניא כוותיה דמר!

אמר להו: מתניתין כוותייהו דיקא.

ממאי?

מדקאמר: "דבי אלעזר בן עזריה אומר:

מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת",

אי אמרת בשלמא: תנא קמא 'מזלפין' קאמר, היינו דקאמר ליה רבי אלעזר בן עזריה "מרחיצין",

אלא אי אמרת: תנא קמא 'מרחיצין ביום הראשון' קאמר, ו'מזלפין ביום השלישי',

האי "דבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין" - 'אף מרחיצין' מיבעי ליה!

כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר:

הלכה כרבי אלעזר בן עזריה.

ר"י

24. קלד, ב

הוּוּ בַּהּ. דִּיּיקִי בַּהּ:
 דַּאי ס"ד הִרְחַצְתָּ מִילָה מִי גֵרַע
 מַחְמִין עַל גְּבִי מַכָּה. דְּשֵׁרִי וְהַכָּא
 אֶסְרִי רַבֵּן בְּשִׁלְיָשִׁי (לְגַמְרִי):
 וְלֹא שְׁנֵי כו'. וְהַכָּא גְּבִי מִילָה
 בַּהּוּחְמוּ בְּשַׁבַּת עֶסְקִינָן הַלַּכְךָ
 בְּשִׁלְיָשִׁי דְּלִיכָא סַכְּנָתָא לֹא:
 אֲמַר אַבְיִי אֲנָא בְּעָאִי דַּאִישְׁנֵי
 לִיָּה. אֲנִי הִיִּיתֵי רֹצֵחַ לְתַרְךָ
 אֲתַקְפָּתָא זֹו כְּדִשְׁנֵי לִיָּה רַב יוֹסֵף
 מִפְּנֵי שְׁסַכְּנָה הִיא לֹו:
 וְקַדְּם רַב יוֹסֵף וְשִׁנְיָא לִיָּה.
 דְּוֹדָאִי מִתְּנִיתִין חֲמִין שְׁהוּחְמוּ
 בְּשַׁבַּת נְמוּי שְׁרֵי בִּימִים
 הִרְאִישׁוּנִים וְלִר"א אֵף בְּשִׁלְיָשִׁי
 מִפְּנֵי שְׁמַנְיַעַת חֲמִין סַכְּנָה הִיא
 לֹו:

[מ"רחיצין את הקטן,
 בין לפני המילה ובין לאחר המילה].

הוּוּ בַּהּ בְּמַעְרְבָא:

הִרְחַצְתָּ כָּל גּוֹפּוֹ,

או:

הִרְחַצְתָּ מִילָה?

אָמַר לָהּ הִיא מִרְבָּנָן, וְרַבִּי יַעֲקֹב שָׁמִיָּה:

מִסְתַּבְּרָא: הִרְחַצְתָּ כָּל גּוֹפּוֹ,

דַּאי סְלָקָא דְּעַתְדָּה: הִרְחַצְתָּ מִילָה - מִי גֵרַע מַחְמִין עַל גְּבִי מַכָּה,

דְּאָמַר רַב:

אִין מוֹנְעִין חֲמִין וְשָׁמֹן מֵעַל גְּבִי מַכָּה בְּשַׁבַּת?!

מִתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף:

וְלֹא שְׁנֵי לָךְ בֵּין חֲמִין שְׁהוּחְמוּ בְּשַׁבַּת לְחֲמִין שְׁהוּחְמוּ מְעַרְבַּ שַׁבַּת?!

מִתְקִיף לָהּ רַב דִּימִי:

וּמִמָּאִי דְּהַכָּא בְּחֲמִין שְׁהוּחְמוּ בְּשַׁבַּת פְּלִיגִי?

דִּילְמָא: בְּחֲמִין שְׁהוּחְמוּ בְּעַרְבַּ שַׁבַּת פְּלִיגִי!

אָמַר אַבְיִי:

אֲנָא בְּעָאִי דַּאִישְׁנֵי לִיָּה,

וְקַדְּם וְשְׁנֵי לִיָּה רַב יוֹסֵף: מִפְּנֵי שְׁסַכְּנָה הִיא לֹו.

אִיתְמַר נְמוּי:

כִּי אֲתָא רַבִּין אָמַר רַבִּי אַבְהוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,

וְאָמַרִי לָהּ: אָמַר רַבִּי אַבְהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הִלְכָה פְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּן עֶזְרִיָּה,

בֵּין בְּחֲמִין שְׁהוּחְמוּ בְּשַׁבַּת, בֵּין בְּחֲמִין שְׁהוּחְמוּ מְעַרְבַּ שַׁבַּת,

בֵּין הִרְחַצְתָּ כָּל גּוֹפּוֹ, בֵּין הִרְחַצְתָּ מִילָה,

מִפְּנֵי שְׁסַכְּנָה הִיא לֹו.

רש"י

אין נותנין כו'. קס"ד גזרה משום שחיקת סמנין כשמואל דטעמיה משום הכי הוא והיינו דקאמר אבל נותן חוץ למכה דלא מוכחא מילתא דלרפואה:

25. קלד, ב

גופא:

אמר רב:

אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת.

ושמואל אמר:

נותן חוץ למכה, ושותת ויורד למכה.

מיתבי:

"אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת!"

התם - משום סחיטה.

תא שמע:

"אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת!"

התם נמי - משום סחיטה.

תניא כותיה דשמואל:

"אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת, אבל נותנין חוץ למכה, ושותת ויורד למכה."

רש"י

26. קלד, ב

מוך יבש וספוג יבש. דלאו
 לרפואה היא אלא שלא ישרטו
 בגדיו הקשים מכתו:
אבל לא כתיתין יבישים וגמי
יבש. חתיכות בגדים דקות
 משום דמסו וגזרו משום
 שחיקת סמנין:
קשיא כתיתין אכתיתין. רישא
 שרי מוך יבש דהיינו כתיתין
 וסיפא אסר כתיתין:
חדתי. חדשים שלא היו על גבי
 מכה מעולם מסו עתיקי לא
 מסו: ה"ג שמע מינה הני
 כתיתין מסו:

תנו רבנן:

"נותנין על גבי המפה:

מוך יבש וספוג יבש,
אבל לא - גמי יבש ולא פתיתין יבשין."

קשיא כתיתין אכתיתין!

לא קשיא:

הא - בחדתי,

הא - בעתיקי.

אמר אביי:

שמע מינה: הני פתיתין מסו.

27. קלד, ב - קלה, א

רָשׁ"י

עֲרַלְתוּ וְדַאי דוּחָה הַשְּׁבֵת. דְּבַהֲאֵי קְרָא וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי דִּילְפִינָן מִינְיָה אֲפִילוּ בַשְּׁבֵת כְּתִיב בְּסִיפֵיהּ עֲרַלְתוּ דְּמִשְׁמַע מִיעוּטָא עֲרַלְתוּ שֶׁל זֶה וְלֹא אַחַר וּלְמַעוּטֵי סַפְקָא אֲתָא:

אֲנִדְרוּגִינוּס. סַפְקָא הוּא וְנֹלַד בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת נְמִי סַפְקָא זְמַנָּה הוּא סַפְקָא אִינוּ זְמַנָּה וְכֵן נֹלַד מֵהוּל סַפְקָא שְׁמַא עֲרַלָּה כְּבוּשָׁה הִיא הַעוּר דְּבוּק בְּבֶשֶׂר וְלִקְמִיָּה פְּרִיךְ סַפְקָא קְמַא לְאַתְוִי מֵאֵי הוּאִיל וְתַנִּי כֹּל הַנִּי סַפִּיקִי:

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כו'. לִקְמִיָּה יִלְף מִלְתֵּיהּ:

שְׁבִ"ש אֹמְרִים צְרִיךְ לְהִטִּיף כו'. וְאֲפִילוּ הֲכִי מוֹדוּ דְּשַׁבְּת לֹא דְחִי:

שְׁצִרִיךְ לְהִטִּיף. חִיִּישִׁינָן שְׁמַא עֲרַלָּה כְּבוּשָׁה הִיא:

עַל גַּר. דְּלִיכָא שׁוּם סַפְקָא עֲרַלָּה כְּגוֹן עֲרַבֵי מֵהוּל:

בֵּן ח' אֵין מַחְלָלִין עֲלֵיו. שֶׁהִרִי כְּמַת הוּא וְאֵין מִלְתּוֹ מְצוּהָ וְאֵי קְשִׁיָּא אִ"כ לֹא חִלּוּל הוּא שֶׁהִרִי הוּא כְּמוֹחֲתָךְ בְּבֶשֶׂר מֵת לִקְמָן נְמִי מוֹקֵי הֵאֵי חִלּוּל בְּמַכְשִׁירֵי מִיִּלְהָ וְאֵלִיבָא דְר' אֲלִיעֶזֶר:

מִפְנֵי הַסְּכָנָה. מִפְּנֵי שְׁחֵלֵב הַרְבֵּה בְּדַדִּיָּה וּמִבִּיָּאָה לְיַד חוּלֵי:

"סַפְקָא וְאֲנִדְרוּגִינוּס - אֵין מַחְלָלִין עֲלֵיו אֶת הַשְּׁבֵת וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בְּאֲנִדְרוּגִינוּס".

תְּנֵנו רַבְּנָן:

"עֲרַלְתוּ"⁵⁸³ (וּיקְרָא יב, ג) -

עֲרַלְתוּ וְדַאי - דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְלֹא: סַפְקָא דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת.

עֲרַלְתוּ וְדַאי - דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְלֹא: אֲנִדְרוּגִינוּס דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:

אֲנִדְרוּגִינוּס - דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְעֲנוּשׁ כְּדָת.

עֲרַלְתוּ וְדַאי - דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְלֹא: נֹלַד בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת.

עֲרַלְתוּ וְדַאי - דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְלֹא: נֹלַד בְּשֶׁהוּא מֵהוּל דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת. שְׁבִית שְׁמַאי אֹמְרִים:

צְרִיךְ לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים:

אֵינוּ צְרִיךְ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֶעָזָר:

לֹא נִחְלַקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל נֹלַד בְּשֶׁהוּא מֵהוּל שְׁצְרִיךְ לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, מִפְּנֵי שְׁעֲרַלָּה כְּבוּשָׁה הִיא.

עַל מָה נִחְלַקוּ?

עַל גַּר שְׁנֵתְגִיד בְּשֶׁהוּא מֵהוּל, שְׁבִית שְׁמַאי אֹמְרִים:

צְרִיךְ לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים:

אֵין צְרִיךְ לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית."

אָמַר מֶר:

"וְלֹא: סַפְקָא דוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת."

לְאַתְוִי מֵאֵי?

לְאַתְוִי הָא דְתַנּוּ רַבְּנָן:

"בֶּן שֶׁבַעָה - מַחְלָלִין עֲלֵיו אֶת הַשְּׁבֵת,

וּבֶן שְׁמֹנֶה - אֵין מַחְלָלִין עֲלֵיו הַשְּׁבֵת.

סַפְקָא בֶּן שֶׁבַעָה סַפְקָא בֶּן שְׁמוֹנֶה - אֵין מַחְלָלִין עֲלֵיו אֶת הַשְּׁבֵת.

בֶּן שְׁמוֹנֶה - הִרִי הוּא בְּאָבֹן, וְאָסוּר לְטַלְטְלוּ,

אָבֵל אִמּוֹ שׁוּחָה וּמִנִּיקְתּוֹ מִפְּנֵי הַסְּכָנָה."

רש"י

כת"ק. אליבא דבי"ה דאמר א"צ להטיף ממנו דם ברית: **אהדריה אתליסר מהולאי.** שיטיפו ממנו דם ברית ולא רצו משום דשבת הואי ואפילו לבייש ספק הוא ואין מחללין: **עד דשוויה כרות שפכה.** והוא עצמו מלו ועשאו כרות שפכה שחתך מן הגיד: **אדרב.** דאמר א"צ להטיף: **בשבת מי אמר.** הא ספיקא הוא: **והוא סבר.** רב אדא סבר דודאי ערלה כבושה היא ומחללין: **חיישינן.** הא דאמר ר"ש בן אלעזר לדברי הכל צריך להטיף אספיקא קאמר ובחול שמא ערלה כבושה היא ולענן שבת נמי ודאי לא מחללין: **ודאי ערלה כבושה היא.** ומחללין:

28. קלה, א

["עַרְלָתוֹ"⁵⁸⁴ (ויקרא יב, ג) -

... ..

עַרְלָתוֹ וְדַאי - דוּחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא: נוֹלַד בְּשֶׁהוּא מְהוּל דוּחָה אֶת הַשַּׁבָּת.

שְׁבִית שְׂמַאי אוֹמְרִים:

צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית,

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

אֵינוֹ צָרִיךְ.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר:

לֹא נִחְלַקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל נוֹלַד בְּשֶׁהוּא מְהוּל שְׂצָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית,

מִפְּנֵי שְׁעַרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא.

עַל מָה נִחְלַקוּ?

עַל גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּד בְּשֶׁהוּא מְהוּל,

שְׁבִית שְׂמַאי אוֹמְרִים:

צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית,

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

אֵין צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית".

איתמר:

רב אמר:

הלכה כתנא קמא.

ושמואל אמר:

הלכה כרבי שמעון בן אלעזר.

רב אדא בר אהבה אתיליד ליה ההוא ינוקא כשהוא מהול.

אהדריה אתליסר מהולאי עד דשוויה כרות שפכה.

אמר: תיתי לי דעברי אדרב.

אמר ליה רב נחמן:

ואדשמואל לא עבר?

אימר דאמר שמואל - בחול, בשבת - מי אמר?

הוא סבר: ודאי ערלה כבושה היא.

דאיתמר:

רבה אמר:

חיישינן שמא ערלה כבושה היא.

רב יוסף אמר:

ודאי ערלה כבושה היא.

אמר רב יוסף:

מנא אמינא לה?

דתנא:

"רבי אליעזר הקפור אמר:

לֹא נִחְלַקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל נוֹלַד בְּשֶׁהוּא מְהוּל שְׂצָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית.

עַל מָה נִחְלַקוּ?

לְחַלֵּל עֲלָיו אֶת הַשַּׁבָּת.

בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים:

מִחְלָלִין עֲלָיו אֶת הַשַּׁבָּת,

⁵⁸⁴ וביום השמיני ימול בשר ערלתו

רש"י

לאו מכלל דת"ק. דר' אליעזר הקפ"ר סבר דברי הכל מחללין ואנא דאמר כוותיה: הי"ג וממאי דילמא מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין א"כ רבי אליעזר טעמא דבייש אתא לאשמעינן כו'. א"כ דתנא לעיל מיניה אמר דברי הכל אין מחללין ר' אליעזר הקפ"ר דאתא לאיפלוגי ולמימר דלאו דברי הכל הוא דהא לבייש מחללין מאי רבותא אשמעינן דבייש פליגי בה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ומשנינן דילמא הכי קאמר ר' אליעזר לת"ק דאמר בשבת לדברי הכל אין מחללין ופלוגתייהו בחול דלבייה א"צ להטיף ממנו דם ברית הא ליתא דלא נחלקו בדבר זה אלא ודאי צריך ובשבת הוא דפליגי וטעמא דבייה אתא לאשמעינן דבחול צריך ולאפוקי מת"ק דאמר לבייה לא צריך:

ובית הלל אומרים:

אין מחללין עליו את השבת.

לאו מכלל דתנא קמא סבר: מחללין עליו את השבת.

ודילמא: תנא קמא - דברי הכל אין מחללין קאמר!

אם כן, רבי אליעזר הקפ"ר - טעמא דבית שמאי אתא לאשמעינן?!

דילמא, הכי קאמר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

29. קלה, א-ב

רס"י

כל שאין אמו טמאה לידה. כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמנה אלא נימול מיד:

דורות הראשונים. מאברהם עד מתן תורה שנתנה מילה ולא נהגו טומאה:

ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נימול בחי ולא אחר:

יוצא דופן. שנקרעת אמו: **שתי ערלות.** שני עורות זה על זה ואמרי לה שני גידין:

אבל לשמנה ודאי מהלינו. ואע"ג דיוצא דופן אין אמו טמאה. לידה:

הא בהא תליא. וחילול שבת תלי במילה לחי דמי שנימול לחי דוחה שבת ומי שאינו נימול לחי אינו דוחה השבת

דכי כתיב ובוים השמיני דילפינן מיניה ואפילו בשבת בנימול לחי כתיב:

כתנאי. הא דרב אסי: ה"ג הא מילתא בשאלתות דרב אחאי כיצד לקח שפחה ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף שנימול

לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לחי רבי חמא אומר הטבילה

ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לחי וילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאי בשלמא לרי חמא משכחת

לה יליד בית כדקתני מקנת כסף שנימול לשמונה כגון שלקח שפחה ואחר כך ילדה נימול לאי נמי כגון שלקח שפחה וולדה עמה אלא לתיק כוי

ובספרים שלנו כתיב נימול לאחד נמי כגון שלקח זה שפחה וזה עובר ונראה בעיני דהא דלא גריס בשאלתות כגון שלקח זה שפחה וזה עובר משום דקשיא ליה מאי דוחקיה לאוקמיה

בשני לקוחות ולשנויי גירסא דסיפא מרישא דקתני לקח שפחה וולדה זהו מקנת כסף שנימול לאי: יש יליד בית שנימול לאי דתרי קראי כתיבי ביליד

בית ומקנת כסף חד כתיב ביה ח' וחד לא כתיב ביה ח' (בראשית יז) המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף ולא מפרש ביה לחי ימים וכתוב (שם) ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר

לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף ומסתברא דהאי דמפרש ביה לשמנה היינו היכא דדמי לישראל מעליא שנוול בביתו של ישראל משקנאו

דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר והדר יליד בית ומקנת כסף הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה הרי זה מקנת כסף דגוף שלם הוא במעי אמו וקנאו שנימול לחי

דדומיא דלכם הוא שנוול ברשותו של ישראל לקח שפחה וולדה עמה שכבר ילדתו ואע"פ שלא עברו עליו ח' ללידתו מלו. מיד כדכתיב המול ימול וגוי דלאו דומיא דלכם הוא לקח שפחה ונתעברה אצלו לא הוי עובר מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לחי דדומיא דלכם הוא ולקמיה מפרש יליד בית שנימול לאחד אליבא דתיק:

רבי חמא אומר. הטבילה לשם עבדות וחלה עליה שם תורת שפחת ישראל דנתחייבה בכל מצות שהאשה חייבת בהן והויא טמאה לידה זהו יליד בית שנימול לחי:

אמר רבי אסי: כל שאמו טמאה לידה - נימול לשמונה, וכל שאין אמו טמאה לידה - אין נימול לשמונה, שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה ... ובוים השמיני ימול בשר ערלתו"⁵⁸⁵ (ויקרא יב, ב-ג).

אמר ליה אביי: דורות הראשונים יוכיחו, שאין אמו טמאה לידה - ונימול לשמונה!

אמר ליה: נתנה תורה, ונתחדשה הלכה.

איני?! והא איתמר: "יוצא דופן, ומי שיש לו שתי ערלות: רב הונא ורב חייה בר רב, חד אמר: מחללין עליו את השבת, וחד אמר: אין מחללין. עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת, אבל לשמנה - ודאי מהלינו ליה!

הא בהא תליא.

כתנאי: "יש יליד בית"⁵⁸⁶ (בראשית יז, יב-יג) שנימול לאחד, ויש יליד בית שנימול לשמונה. יש מקנת כסף שנימול לאחד, ויש מקנת כסף שנימול לשמונה.

"יש מקנת כסף שנימול לאחד, ויש מקנת כסף שנימול לשמונה".

ביצד? לקח שפחה מעוברת ואחר כך ילדה - זהו מקנת כסף שנימול לשמונה. לקח שפחה וילדה עמה - זו היא מקנת כסף שנימול לאחד.

יש יליד בית שנימול לשמונה, ביצד? לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה - זהו יליד בית שנימול לשמונה.

רב חמא אומר: ילדה ואחר כך הטבילה - זהו יליד בית שנימול לאחד. הטבילה ואחר כך ילדה - זהו יליד בית שנימול לשמונה.

ותנא קמא - לא שני ליה בין הטבילה ואחר כך ילדה, בין ילדה ואחר כך הטבילה, דאף על גב דאין אמו טמאה לידה - נימול לשמונה.

אמר רבא⁵⁸⁷: בשלמא לרבי חמא משפחת לה:

⁵⁸⁵ ב דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא. ג ובוים השמיני ימול בשר ערלתו

⁵⁸⁶ יב ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדתיכם יליד בית ומקנת כסף מגל בן נגר אשר לא מוזרעך הוא. יג המול ימול יליד ביתך ומקנת כסףך והיתה ברית בבשרכם לברית עולם

⁵⁸⁷ רבו הגירסאות. גירסת וילנא: (אמר רבא)

רש"י

ילדה והטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד. דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתנין לו לחי' כרב אסי:

בשלמא לרבי חמא. דשני בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואח"כ הטבילה:

משכחת לה. כולהו יליד בית נימול לאחד ילדה ואח"כ הטבילה יליד בית נימול לחי' הטבילה ואח"כ ילדה ושניהם בשנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף. מקנת כסף נימול לחי' כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה לאחר שהטבילה. מקנת כסף הנימול לאי' כגון שלקח זה שפחה וזה עוברת דכיון דאין לבעל העובר חלק באמו לאו דומיא דלכם הוא ה"ה נמי דמצי לפלוגי במקנת כסף בין ילדה ואחר כך הטבילה בין הטבילה ואחר כך ילדה ולמימר מקנת כסף נימול לאי' כגון שלקח שפחה מעוברת ועוברת וילדה ואחר כך הטבילה אלא רבותא אשמעינן דאפילו בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה והא דשני מקנת כסף נימול לאי' לרבו חמא מלת"ק ולא אמר כגון שלקח שפחה וילדה עמה משום דאם כן ילדה קודם טבילה היא ומאי איריא נולד קודם שלקחה אפילו נולד משלקחה נמי לרבי חמא נימול לאי':

אלא יליד בית נימול לאי' היכי משכחת לה. הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולא בטומאת לידה תליא לדידיה:

בלוקח שפחה לעוברת. ואפילו מישראל דהוי' טמאה לידה שכבר טבלה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק באמו:

הניחא כו'. פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן בבבא בתרא (דף קלו.):

שלקחה על מנת שלא להטבילה. דלא שייכא בה תורת חיובא דמצות כלל דלאו דומיא דלכם הוא אבל לטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה:

'יליד בית' נימול לאחד,

'יליד בית' נימול לשמנה,

'מקנת כסף' נימול לאחד,

ו'מקנת כסף' נימול לשמנה,

ילדה ואחר כך הטבילה - זהו 'יליד בית' שנימול לאחד.

הטבילה ואחר כך ילדה - זהו 'יליד בית' שנימול לשמנה.

'מקנת כסף' נימול לשמנה - כגון שלקח שפחה מעוברת, והטבילה, ואחר כך ילדה.

'מקנת כסף' נימול לאחד - כגון שלקח זה שפחה, וזה עוברת.

אלא לתנא קמא, בשלמא כולהו - משכחת לה,

אלא 'יליד בית' נימול לאחד - היכי משכחת לה?

אמר רבי ירמיה:

בלוקח שפחה לעוברת.

הניחא למאן דאמר: 'קנין פירות לאו פקנין הגוף דמי',

אלא למאן דאמר: 'קנין פירות פקנין הגוף דמי' - מאי איכא למימר?

אמר רב משרשיא:

בלוקח שפחה על מנת שלא להטבילה.

ר"י

ופדויו. בבכור אדם כתיב:
מבן חדש. מדתלי בהכי שמע מינה עכשיו נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן:
הא לא שהה. שלשים יום באדם ובבהמה ח' ימים ספיקא הוי הש"ס פריך עלה:
מימהל היכי מהלינו. שום קטן ביום השמיני בשבת דילמא נפל הוא ולא חזי למול ועושה חבורה שלא לשם מצוה:
אם חי הוא. כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל:
מחתך בבשר. שחוטה הוא ולא חבורה היא:
לא נצרכה. הא דקתני אין מחללין אלא לענין מכשירי מילה לרבי אליעזר דאמר דחו שבת ה"מ דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו שעברו ט' חדשים משמשה עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה אבל ספק אין מכשירי דוחין דילמא לאו בר מימהל הוא ומחלל שבת בעשותו פחמים וברזל:
כתנאי. נפל גמור אם חשוב כמות כדקאמר רב אדא בר אהבה דאינו אלא מחתך בבשר או לא והויא חבורה:
לאכלה להביא בן ח'. דכוליה קרא דריש ליה בתורת כהנים מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת אינה מטמאה פרט לטרפה ששחטה ומדממעטי טרפה ששחטה מכלל דבטהורה קאי אשר היא לכם להביא בהמה טמאה לפי שפרשה ראשונה דכתיב בה לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ואיננה מעלת גרה וגוי מוקי לה התם באבר מן החי הכתוב מדבר ופרשה זו במתה ודאי לאכלה להביא בן ח' חדשים שאף שחיטתו מיתה ומטמאה:
מר סבר חי הוא. לפיכך שחיטתו מטהרתו:
לענין אכילה. אי מותר באכילה בשחיטתו אם לאו:
טרפה. שחיטתה מטהרתה מלטמא כדפרישית:
היתה לה שעת הכושר. לישחט וליטהר קודם שנטרפה:

30. קלה, ב - קלו, א

תנ"א:

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:

כל ששהה שלשים יום באדם - אינו נפל, שנאמר: "ופדויו מבן חדש תפדה"⁵⁸⁸ (במדבר יח, טז).

שמן ימים בבהמה - אינו נפל,

שנאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן"⁵⁸⁹ (ויקרא כב, כז).

הא לא שהה - ספיקא הוי,

מימהל היכי מהלינו ליה?

קלו, א

אמר רב אדא בר אהבה:

מלין אותו ממה נפשך: אם חי הוא - שפיר קא מהיל,

ואם לאו - מחתך בבשר הוא.

ואלא הא דתנ"א:

"ספק בן שבעה, ספק בן שמונה - אין מחללין עליו את השבת",

אמאי? נימהליה ממה נפשך: אם חי הוא - שפיר קא מהיל,

ואם לאו - מחתך בבשר הוא!

אמר מר בריה דרבינא:

אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא:

מימהיל הכי נמי מהלינו ליה,

לא נצרכה אלא למכשירי מילה, ואלבא דרבי אליעזר.

אמר אביי:

כתנאי:

"וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה"⁵⁹⁰ (ויקרא יא, לט) -

להביא בן שמונה שאין שחיטתו מטהרתו,

רבי יוסי בדי יהודה ורבי אלעזר בדי שמעון אומרים:

שחיטתו מטהרתו."

מאי לאו בהא קא מיפלגי:

דמר סבר: חי הוא,

ומר סבר: מת הוא.

אמר רבא:

אי הכי, אדמיפלגי לענין טומאה וטהרה,

ליפלגי לענין אכילה!

אלא, דכולי עלמא: מת הוא,

ורבי יוסי בדי יהודה ורבי אלעזר בדי שמעון סברי: כטרפה,

טרפה, לאו אף על גב דמתה היא - שחיטתה מטהרתה,

הכא נמי - לא שנא.

ורבנן: לא דמי לטרפה,

טרפה - היתה לה שעת הכושר,

האי - לא היתה לה שעת הכושר.

וכי תימא: טרפה מבטן, מאי איכא למימר?

התם - יש במינה שחיטה,

הכא - אין במינה שחיטה.

⁵⁸⁸ ופדויו מבן חדש תפדה בערבך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא

⁵⁸⁹ שזר או קטב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהזה

⁵⁹⁰ וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב

31. קלו, א

רפ"י

מי פליגי. למישרי ולד של בהמה בתוך חי' ימים: שוחטים אותו ביו"ט. ואינו מוקצה שהרי בין השמשות נמי היה מוכן אגב אמו מיהו שמעינן מינה דמותר לבו ביום: ושויין. רבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו ברואין מומין ביו"ט במסכת ביצה שאם נולד היום הוא ומומו עמו שהוא מן המוכן ומותר לבקר מומו ביו"ט דלא דמי כמתקן ביו"ט דלא איתחזק באיסורא ומוקמינן לה התם כגון דיתבי דייני התם וראוהו בשעת לידה מיד:

[תניא:]

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:

כל נשמה שלשים יום באדם - אינו נפל,

שנאמר: "ופדונו מבן חדש תפדה"⁵⁹¹ (במדבר יח, טז).

שמנת ימים בבהמה - אינו נפל,

שנאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן"⁵⁹² (ויקרא כב, כז).

איבעיא להו:

מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל,

או: לא?

אם תמצוי לומר: פליגי - הלכה כמותו או אין הלכה כמותו?

תא שמע:

"עגל שנולד ביום טוב - שוחטין אותו ביום טוב!"

הכא במאי עסקינן:

דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו.

תא שמע:

"ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו - שזה מן המוכן!"

הכא נמי - שכלו לו חדשיו.

תא שמע:

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

"הלכה" מכלל דפליגי.

שמע מינה.

⁵⁹¹ ופדונו מבן חדש תפדה בערך כסף המשת שכלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא
⁵⁹² שזר או כשב או עז מי יולד והיה שבעת ימים נחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה

32. קלו, א

רס"י

נפל מן הגג או אכלו ארי. שמת מחמת מיתה הבאה לו בתוך לי ממקום אחר דברי הכל בחזקת כלו לו חדשיו קאי דאי לאו הך מיתה לא הוה מת הילכך חי הוא ובאדם הוי ולד ופוטר את אמו מן החליצה וגבי בהמה נמי סתם ולד בהמה ששחט בתוך חי מותר באכילה דלא חזינא ביה ריעותא ורוב היולדות אינן מפילות:

שפיהק. ביילייר {בדיילייר: לפהק [ראה בית-יוסף על טור יו"ד סי' קפ"ט דה"מ "ומ"ש ופירש"י כאדם..."]} בלע"ז כלומר לאחר לידתו לא ראו בו אלא חיות מעט שפיהק ומת וגבי אדם קאי: ה"ג ועבדו עגלא תילתא ביממא דשבעה:

איתרחיתו. מלשוחטו עד אורתא שהוא ליל שמיני: **הוה אכלינן מיניה.** דמקצת היום ככולו כדכתיב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי ומיהו מיום השמיני הוא דירצה דאורתא לאו בת הקרבה היא כדכתיב (שם ז) ביום צוותו להקריב אבל מכלל נפל נפקי ליה וחזי לאקדושי כדאמרין בזבחים (דף יב.) לילה לקדושה יום להרצאה והלכך לענין חולין חזי מאורתא למישחטיה ומיכל אלמא מאן דס"ל כרשבי"ג פליג במיתה הבאה לו ממקום אחר ואמר ספיקא הוא:

שכיב בגו תלתין. ללידתו: **צוורוניתא.** מטעמים שמאכילין את האבל: **קא בעית למיכל.** לכך אתה מתאבל חנם: **איתרע מילתא.** אבילות: **בגו תלתין יומין.** ללידת הולד:

[תניא:]

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:

כל ששהה שלשים יום באדם - אינו נפל,

שנאמר: "ופדויו מבן חדש תפדה" 593 (במדבר יח, טז).

שמנת ימים בבהמה - אינו נפל,

שנאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" 594 (ויקרא כב, כז).]

אמר אביי:

נפל מן הגג או אכלו ארי - דברי הכל: חי הוא.

כי פליגי שפיהק ומת:

מר סבר: חי הוא,

ומר סבר: מת הוא.

למאי נפקא מיניה?

לפטור מן הייבום.

"נפל מן הגג או אכלו ארי - דברי הכל: חי הוא"!

והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין,

ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה.

ואמרי ליה: אי איתרחיתו ליה עד לאורתא - הוה אכלינן מיניה, השתא - לא אכלינן מיניה!

אלא:

כשפיהק ומת - דברי הכל: מת הוא,

כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי,

מר סבר: מת הוא,

ומר סבר: חי הוא.

בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא,

בגו תלתין יומין שכיב.

יתיב קמתאביל עילויה.

אמר ליה אבוא: צוורוניתא קבעית למיכל?!

אמר ליה: קים לי ביה שכלו לו חדשיו.

רב אשי איקלע בי רב כהנא.

איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין.

חזייה דיתיב וקא מתאבל עילויה.

אמר ליה: לא סבר ליה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבן שמעון בן גמליאל?

אמר ליה: קים לי בגויה שכלו לו חדשיו.

593 ופדויו מבן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא
594 שור או קשב או עז מי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה

33. קלו, א-ב

רש"י

מת הולד בתוך ל'. ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ונולד לאחר מיתת אביו ועל ידו היו פוטרין אמו מן החליצה אם היה בר קיימא:

ועמדה ונתקדשה. לאחר זמן לפי שסבורה שאינה זקוקה ליבם:

אם אשת ישראל היא. אם אינו כהן זה שנתקדשה לו ומותר בחלוצה:

חולצת. מן הספק ואח"כ תנשא ואם כהן הוא שאם תחלוץ תהא אסורה לו סמכין אדרבנן ואמרין לאו נפל הוא ואינה חולצת:

לאורתא אמר רבא הכי. כדקאמרת דאחת זו ואחת זו חולצת:

ולצפרא הדר ביה. ואמר אשת כהן אינה חולצת:

אמר ליה. רב שרביא לרבינא:

שריתוה. בלא חליצה ועבריתו אדרבן שמעון יהא רעא דתשרון חלב באכילה:

איתמר:

מת בתוך שלשים, ועמדה ונתקדשה:

אמר רבינא משמיה דרבא:

אם אשת ישראל היא - חולצת,

אם אשת להן היא - אינה חולצת.

קלוב

ורב שרביא משמיה דרבא אמר:

אחת זו ואחת זו - חולצת.

אמר ליה רבינא לרב שרביא:

באורתא - אמר רבא הכי,

לצפרא - הדר ביה.

אמר ליה:

שריתוה?!

יהא רעוא דתשרו תרבא!

רש"י

לא לכל אמר ר"י. לא לכל דבר אמר ר"י דאנדרוגינוס זכר הוא אלא לענין מילה בלבד דיליף ליה מריבויא דקרא כדלקמן: **שאם אתה אומר**. זכר הוא לכל דבר: **בערכין יערך**. האומר ערכו עלי יעריכהו: **הזכר**. ה' יתירא קדריש וגבי נקבה דריש ואם יתירא ולא טומטום ואנדרוגינוס: **והא סתם ספרא הוא**. דבתורת כהנים תניא לה וסתם ספרא רבי יהודה: **לקדש**. מי חטאת לתת אפר על המים: **מכשיר בקטן ופוסל באשה**. טעמיה מפרש בסדר יומא בפ"ג: **ובאנדרוגינוס**. שמע מינה דרבי יהודה כאשה משוי ליה: **כל זכר**. ריבויא הוא:

34. קלו, ב - קלז, א

"רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס"

אמר רב שיזבי אמר רב הסדא: לא לכל אמר **רבי יהודה**: אנדרוגינוס - זכר הוא, שאם אתה אומר כן - בערכין יערך!

ומנלן דלא מייערך?

דתניא:

"הזכר"⁵⁹⁵ (ויקרא כז, ג) - ולא טומטום ואנדרוגינוס. **יכול**: לא יהא בערף איש, אבל יהא בערף אשה? **תלמוד לומר**: **"הזכר"**, **"ואם נקבה היא"**⁵⁹⁶ (ויקרא כז, ד), **"זכר"** - ודאי, **"נקבה"** - ודאית,

ולא טומטום ואנדרוגינוס.

וסתם ספרא - רבי יהודה.

קלז, א

אמר רב נחמן בר יצחק:

אף אנו נמי תנינא:

"הכל בשרים לקדש,

חוץ מ: חרש,

שוטה,

וקטן.

רבי יהודה:

מבשר - בקטן,

ופוסל - באשה,

ואנדרוגינוס".

שמע מינה.

ומאי שנא מילה?

משום דכתיב: **"המול לכם כל זכר"**⁵⁹⁷ (בראשית ז, י).

⁵⁹⁵ והיה ערף הזכר מבו עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערף המשום שקל כסף בשקל הקדש

⁵⁹⁶ ואם נקבה הוא והיה ערף שלשים שקל

⁵⁹⁷ זאת בדיתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר

35. קלז, א

רש"י

מתני'

ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה חבורה שלא לצורך ובהא אפילו רבי יהושע מודה: אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת ס"ל לר"א טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שיש בה חיוב חטאת חייב ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור:

גמ'

רב הונא מתני'. במתניתין ברישא חייב לדברי הכל כדתנין לה אן: ורב יהודה מתני ברישא פטור. דמוקי לה בשכח ומל את של ע"ש בשבת ופלוגתא היא בשל אחר השבת בשבת: שהוא חייב. דאע"ג דטריד במצוה וטעה בה כיון דלאו מצוה שעדיין לא הגיע זמנו למול חייב: אלא מע"ז. שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"ז דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגוי בפרשת שלח לך אנשים גבי קרבן ע"ז:

משנה

מי שהיו לו שני תינוקות: אָחַד - לְמוֹל אַחַר הַשַּׁבָּת, וְאָחַד - לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח, וּמַל אֶת שֵׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת - חַיִּיב. אָחַד - לְמוֹל בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, וְאָחַד - לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמַל אֶת שֵׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַחֲיִיב חֲטָאִת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: פּוֹטֵר.

גמרא

רב הונא מתני: "חייב", רב יהודה מתני: "פטור".

"רב הונא מתני: "חייב"."

דתניא:

"אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות, אָחַד - לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְאָחַד - לְמוֹל אַחַר הַשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמַל אֶת שֵׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת - שְׁהוּא חַיִּיב. עַל מָה נִחְלָקוּ? עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנַי תֵּינוּקוֹת, אָחַד - לְמוֹל בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, וְאָחַד - לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמַל אֶת שֵׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת. שְׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַחֲיִיב חֲטָאִת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: פּוֹטֵר."

ושניהם לא למדוה אלא מעבודה זרה.

רבי אלעזר סבר: כעבודה זרה,

מה עבודה זרה - אמר רחמנא: "לא תעביר",

וכי עביר - מיחייב,

הכא נמי - לא שנא.

ורבי יהושע: הָתָם - דְּלָאוּ מִצְוָה,

הָכָא - מִצְוָה.

"רב יהודה מתני: "פטור"."

דתניא:

"אמר רבי מאיר: לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות, אָחַד - לְמוֹל בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, וְאָחַד - בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמַל אֶת שֵׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת - שְׁהוּא פּוֹטֵר.

רס"י

ור' יהושע התם. עובד עבודת כוכבים לא עשה מצוה: ה"ג רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ע"ש כו' :

ה"ג ורבי יהושע התם לא טריד במצוה הכא טריד במצוה. טרוד להתעסק במצוה גמורה שהרי אחד מהם זמנו היום וטרוד לבו למהר ולעשות ומתוך טרודו טעה ומל את זה שאין בו מצוה כלל: ושכח ומל של ע"ש בשבת שהוא חייב. לקמיה מתרץ לה: דלא ניתנה שבת לידחות. שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשות ולא היה לו לטעות:

על מה נחלקו?

על מי שהיו לו שני תינוקות, אָחַד - לְמוֹל אַחַר הַשַּׁבָּת, וְאָחַד - לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמַל אֶת שֵׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת, שְׂדֵבִי אֲלִיעֶזֶר: מַחֲיִיב חֻטְאֵת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: פּוֹטֵר.

ושניהם לא למדוה אלא מעבודה זרה.

רבי אליעזר סבר: כעבודה זרה,

מה עבודה זרה - אָמַר רַחֲמָנָא: "לֹא תַעֲבִיד", וְכִי עֲבִיד - מִיַּחֲיִיב,

הכא נמי - לָא שָׁנְא.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הֵתֵם - לָא טְרִיד מְצוּהָ,

הָכָא - טְרִיד מְצוּהָ

תני רבי חייא:

"אומר היה רבי מאיר:

לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות,

אָחַד - לְמוֹל בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת,

וְאָחַד - בַּשַּׁבָּת,

וְשָׁכַח וּמַל אֶת שֵׁל עֶרְבַּ שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת - שְׂהוּא חֲיִיב.

על מה נחלקו?

על מי שהיו לו שני תינוקות,

אָחַד - לְמוֹל אַחַר הַשַּׁבָּת,

וְאָחַד - בַּשַּׁבָּת,

וְשָׁכַח וּמַל שֵׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת,

שְׂדֵבִי אֲלִיעֶזֶר: מַחֲיִיב חֻטְאֵת

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: פּוֹטֵר.

השתא רבי יהושע,

סיפא דלא קא עביד מצוה - פוטר,

רישא, דקא עביד מצוה - מחייב!?

אמרי דבי רבי ינאי:

רישא - כגון שקדם ומל של שבת בערב שבת,

דלא ניתנה שבת לידחות,

סיפא - ניתנה שבת לידחות.

אמר ליה רב אשי לרב פהנא:

רישא - נמי ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא!

להאי גברא מיהא לא איתיהיב.

36. קלז, א

כ"י

מתני'

נולד בין השמשות נימול לט'.
שהרי ליום שמיני של מחר הוא
נימול ושמא בין השמשות יום
הוא ונימול לט':
היה היום ע"ש. א"י למולו
בשבת הבאה דשמא ט' הוא
והוא ליה מילה שלא בזמנה
ואינה דוחה שבת וצריך להמתין
עד לאחר השבת שהוא עשירי:
הל יו"ט להיות אחר השבת.
אין מילה שלא בזמנה דוחה
אותו ונימול ל"א:

גמ'

הלצתו חמה. נשלף ממנו החולי
ויצא מגופו:
דתני לודא. שם חכם:
יום הבראתו כיום הולדו.
ממתנין לו כיום הולדו:
מאי לאו. יום הולדו דוקא
קאמר דלא בעינן מעת לעת:
לא. כיום הולדו דקתני למיתב
ליה ז' מיהו עדיף יום הבראתו
מהא דבעינן מעת לעת ומהא
ליכא למשמע מידי:

משנה

קטן נימול: לשמנה⁵⁹⁸ (ויקרא יב, ג),

לתשעה,

ולעשרה,

ולאחד עשר,

ולשנים עשר.

לא פחות ולא יותר.

הא ביצד?

בדרכו - לשמנה.

נולד לבין השמשות - נימול לתשעה,

בין השמשות של ערב שבת - נימול לעשרה.

יום טוב לאחר השבת - נימול לאחד עשר.

שני ימים של ראש השנה - נימול לשנים עשר.

קטן החולה - אין מוהלין אותו עד שיבריא.

גמרא

אמר שמואל:

הלצתו חמה - נותנין לו כל שבועה להברותו.

איבעיא להו:

מי בעינן מעת לעת?

תא שמע:

דתני לודא:

"יום הבראתו - כיום הולדו".

מאי לאו מה "יום הולדו" - לא בעינן מעת לעת,

אף "יום הבראתו" - לא בעינן מעת לעת.

לא, עדיף "יום הבראתו" מ"יום הולדו",

דאילו "יום הולדו" - לא בעינן מעת לעת,

ואילו "יום הבראתו" - בעינן מעת לעת.

⁵⁹⁸ וביום השמיני ימול בשר ערלתו

רפ"י

מתני'

ציצין. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה:

עטרה. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו:

ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דילפינן ביבמות (ד' ע.) שערל אסור בתרומה:

ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד:

מתקנו. ומשפע באיזמל מאותו עובי:

מפני מראית העין. שלא יהא נראה כערל:
פרע. גילה:

גמ'

רוב גובהה. לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד:

קטן המסורבל בבשר. פלטר"י {פלטר"י: מרופד [מלשון feltre - לָבֵד, כדלעיל קכד:]}. בלע"ז ששמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכסהו:

כל זמן שמתקשה. ומתוך הקישוי מתפשט בשרו בדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסינן ואינו נראה מהול:

איכא בינייהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך למתניתא אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אינו צריך:

37. קלז, א-ב

משנה

אלו הן ציצין המעבבין את המילה: בשר החופה את רוב העטרה, ואינו אוכל בתרומה.

ואם היה בעל בשר - מתקנו,

מפני מראית העין.

מל ולא פרע את המילה - באילו לא מל.

קלז,ב

גמרא

אמר רבי אבינא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: בשר החופה את רוב גובהה של עטרה.

"ואם היה בעל בשר".

אמר שמואל:

קטן המסורבל בבשר,

רואין אותו, כל זמן שמתקשה ונראה מהול - אינו צריך למול, ואם לאו - צריך למול.

במתניתא תנא:

"דבן שמעון בן גמליאל אומר:

קטן המסורבל בבשר,

רואין אותו, כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול - צריך למול, ואם לאו - אינו צריך למול".

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

נראה ואינו נראה.

38. קלז, ב

רש"י

אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת (בראשית כב) :
מבטן. דקודם שנוולד נתקדש למצוה זו דכתיב (שם יז) אבל שרה אשתך וגוי' והקדמותי את בריתי אתו היינו מילה :
בשארן. בבשרו :
שם. חק של מילה :
וצאצאיו. אחריו :
חתם באות. זו של ברית קדש :
צוה להציל ידידות שארינו משחת. מגינהם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט) :

"מל ולא פרע את המילה - באילו לא מל".

תנו רבנן:

"המל אומר: "אשר קדשנו במצותיו וצוננו על המילה".

אבי הבן אומר: "אשר קדשנו במצותיו וצוננו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו".
 העומדים אומרים: "בשם שנכנס לברית, כך יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים".
 והמברך אומר: "אשר קידש ידיד מבטן, חוק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות ברית קדש, על פן בשכר זאת, אל חי חלקנו, צוה להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו. ברוך אתה ה' בורת הברית".

המל את הגרים:

אומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצוננו על המילה",
 והמברך אומר: "אשר קדשנו במצותיו וצוננו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית, שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיהו לג, כה), ברוך אתה ה' בורת הברית".

המל את העבדים:

אומר: "אשר קדשנו במצותיו וצוננו על המילה",
 והמברך אומר: "אשר קדשנו במצותיו וצוננו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית, שאילמלא דם ברית חקות שמים וארץ לא נתקיימו, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיהו לג, כה), ברוך אתה ה' בורת הברית".

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה